

**Keskkonnaministri määruse
„Viljandi maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määrus „Viljandi maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus” on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 6 ja § 11 lõike 3 alusel ning lähtudes §-st 7, et täpsustada määruses nimetatud üksikobjektide nimetust ja piiranguvööndite ulatust. Kehtivat kaitsekorda ei muudeta.

Määruse eesmärk on tagada Viljandi maakonna esinduslikumate elus- ja eluta looduse üksikelementide säilimine, määrates neile sobivaima kaitsevööndi ulatuse. Eelnõukohase määrusega täpsustatakse 77 Viljandi maakonnas asuva kaitsealuse looduse üksikobjekti (43 puud, 26 rändrahnud, kaks allikat, viis aluspõhja paljandit ja üks pinnavorm) nime, asukohta ja piiranguvööndi ulatust.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Marica-Maris Paju (tel 5336 5805, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Johanna Jürima (tel 5699 8712, e-post johanna.jurima@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Eriskon (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

Objektide seisundit ja kaitsevööndi ulatuse vajadust hindasid 2019. ja 2020. aastal välitöödel KeA kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialistid Meelis Suurkask, Kaidi Eerik, Eleri Laidma ja Marica-Maris Paju.

2. Eelnõu sisu

2.1. Objektide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrus nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” ei defineeri loodusobjektide kaitse-eesmärki, kuid sätestab kaitstava looduse üksikobjekti olemuse: üksikobjekt on teadusliku, ajaloolis-kultuurilise või esteetilise väärtusega elus või eluta loodusobjekt. Vastavalt *LKS* §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldus lisaks selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus.

Rahvusvahelised lepingud looduse üksikobjekte ei käsitle, seega puudub rahvusvaheline kohustus määruses käsitletavat objektid kaitse alla võtta ning tegu on siseriikliku kaitse tagamisega.

Ohustatus ja haruldus

Looduse üksikobjektide kaitse on esmatähtis konkreetne eluta looduse objekt või puude puhul isend ise, mitte isendi liigikaitseline aspekt. Haruldane loodusobjekt on erakordne, ebatavaline ja/või harva esinev kas oma kuju, vanuse või tekke poolest. Haruldane objekt võib olla ka teatud piirkonnale tüüpiline objekt, mida mujal ei leidu, st objektitüüp (näiteks rahnu kivimiline koostis, pinnavormi tüüp, allikad) on piiratud levikualaga. Peamiselt ohustab üksikuid loodusobjekte inimese tegevus ja harva ka looduslikud faktorid. Tähele tuleb panna, et ohustatud võivad olla ka tüüpilised loodusobjektid, kui nende säilimise tingimustele (näiteks maa harimisele põlispuude võra all) ei pöörata piisavalt tähelepanu.

Üksikpuud on võetud kaitse alla alates Eesti Vabariigi algusaegadest, kui pärast maareformi raiuti maha paljud põlispuud ja seeläbi vaesustus meie maastik. Puud on aeglase kasvuga ja pikaealised objektid, seetõttu on iga konkreetne põlispuu või konkreetsele liigile omasest kasvukujust erinev isend unikaalne ja hävimisel asendamatu.

Suurte rändrahnude kaitse vajadusele juhiti tähelepanu juba 19. sajandi lõpuveerandil, kui palju rändrahnede lõhata ehituse tarbeks. Mida kaugemale viimase mandrijäätmise keskmeest Skandinaavias, seda haruldasemad on suured rahnud looduslikes asupaikades. Näiteks Lõuna-Eestis Võrumaal on vaid üks hiidrahn. Kaitsekorda rakendamata on oht nii puude kui ka kivide hävimiseks (näiteks ehitus, skulptuuride loomiseks kasutamine) ja seeläbi maastikupildi vaesustumiseks.

Maastikuelementide (allikad, paljandid, positiivsed pinnavormid (näiteks kohalikud „mäed”), orud) ohustatus seisneb nende teadusliku väärtuse kadumises, kuid suuresti ka maastiku esteetilisuse vähenemises loodusobjekti võimaliku kahjustamise/hävitamise korral. Haruldus seisneb peamiselt piirkonna paigastike kordumatus maastikupildis, mis on tekkinud naaberladest (maastikurajoonidest) erinevalt eelkõige aluspinna erinevuste tõttu.

Maastikuliselt asub suurim osa Viljandimaast Sakala tasandikulise pinnamoega kõrgustikul, mis on liigestatud ürgorgudest ja nende külgorgudest moodustunud keerukatest orustikest, mille veerudel paljanduvad aluspõhja liivakivid (Arold 2005). Reljeefist tingituna on Viljandimaal kaitse alla võetud rohkesti paljandeid ja koopaid, mis on mujal Eestis haruldased või puuduvad.

Tüüpilisus

Põlipuud, suured kivid ja allikad, samuti maastiku pinnavormid ehk maastiku üksikelemendid on meie vanade asustuspiirkondade tüüpilised maamärgid ning rändrahnude (ja üldse kivide) rohkus ja allikate olemasolu on olnud asustusmustris (elamuvalad, põllumaad) oluline kujundaja. Seetõttu on looduse üksikobjektide kaudu oluline järgnevatele põlvvedele säilitada mitmekesisist ja piirkonnale omast (tüüpilist) maastikuilmet. Üksikobjektide tüübi „puu” tasemel väljendub tüüpilisus ka avatud maastikus kasvanud puu liigile omases kasvukujus.

Viljandimaa omapäraks on ürgorud ja oruveerudel paljanduvad liivakivid, millesse on vesi aja jooksul uuristanud eri pikkuse ja laiusega käike ja koopaid. Suuremad orud ja paljandid on võetud kaitse alla maastikukaitsealadena, väiksemad, kuid tüüpilised aluspõhjapaljandid on kaitse all looduse üksikobjektidena ning on kaitse alla võetud maakondlikul tasandil oluliste objektidena (näiteks Suislepa paljand, Hendrikhansu „Põrgu”, Vaida oru paljandid).

Teaduslik väärtus

Eluslooduse objektide, puude teaduslik väärtus seisneb nende vanuses ja mõõtmistes (näiteks Oti mõtsik, Tamme-Koori tamm, Pärnamäe pärn), st dendroloogiliselt pakub huvi, kui vanaks

võivad pärismaiste ja võõrpuuliikide (näiteks Liplapi punane tamm) ning viljapuude üksikud isendid elada ja missugused mõõtmised seejuures saavutatakse. Samuti pakub teaduslikku huvi puuliikide tavapärasest erinev kasvukuju (näiteks Kullese künnapuu).

Eluta looduse ehk geoloogiliste objektide ehk geoloogiliste loodusemälestiste (aluspõhja paljandid, rändrahnud, allikad, maastiku üksikelemendid jne) väärtus seisneb eelkõige selles, et nende muutumatu säilitamise abil on võimalik selgitada eri piirkondade geoloogilist arengut pärast viimast jäätumist ja tänapäeval kulgevaid geoloogilisi protsesse. Eestis on Euroopa suurimad hiidrahnud ning eri tüüpi liustiku- või vooluveetekkeline pinnavormid, millel on teaduslik väärtus. Eesti Teaduste Akadeemia väljaande „Eestimaa suured kivid” andmetel on praeguseks säilinud 80–85% suurte rahnude algsest kogumist ja see on oma üle 1800 ulatava koguarvuga seetõttu väga esinduslik alus mandrijää toimetehhanismi uurimisel. Geoloogiateaduse seisukohalt on kõik paljandid väärtuslikud, sest neis on nähtavad eri settekihid ja jälgitavad kihtide muutused. Viljandimaal on geoloogiliste üksikobjektidena kaitse all rändrahnud, aluspõhja paljandid ja koopad, allikad ning üks suur vooluveetekkeline pinnavorm (Lüütre org).

Ajaloolis-kultuurilise väärtuse all mõeldakse nii seost kohapärimusega (näiteks Maimu koobas, Kalevipoja kivi, Vanapagana istekivi) kui ka seotust kas kogu Eesti või kohaliku piirkonna kultuuriloos oluliste isikute, ajaloosündmuste (Lõhavere linnamäe rändrahn, Tammemäe tammed) või traditsioonidega (näiteks Vainristi ristimänd, Ristivälja rändrahn). Looduskaitseajalooline väärtus on 14 objektidel, mis olid kantud juba Eesti I looduskaitse registrisse, mida peeti aastatel 1936–1941. Ürglooduse objektina on märgitud kõik rändrahnud.

Esteetiline väärtus väljendub puude puhul nende võra ja tüve suursugususes (näiteks Penuja tamm, Mursi pärnad jpt) ja/või eripärasel kasvukujul. Kivide puhul väljendub nende esteetilisus harukordses suuruses ja/või kivi kujus (näiteks Paksu talu rändrahn). Eripärase kasvukujuga puud ja suured kivid on silmapaistvad maastikumärgid ja selle tõttu on neil väärtus miljööloojana. Allikate esteetiline väärtus seisneb veepeegli olemasolus ja selle suuruses, samuti väljavoolukoha maastikulises vormis (näiteks paljand, reljeefne karstilehter) ning maastikulises koosmõjus teiste loodusobjektidega (näiteks suured kivid, põlised puud).

Maastikuelemendid (Viljandimaal eelkõige liivakivipaljandid ja orud) on kaitse alla võetud nende dekoratiivse ilu tõttu ning nende esteetiline väärtus seisneb panoraamvaate loomises ja maastikupildi mitmekesisistamises.

Iga konkreetse objekti väärtus on esitatud tabelis 2.

2.2. Looduse üksikobjektide kaitse alla jätmise otstarbekus

Kõigil määruses nimetatud looduse üksikobjektidel on esinduslik väärtus ja märkimisväärsed parameetrid (tabel 2), mis teevad määruses nimetatud üksikisendid või objektid väärtuslikuks. Nende loodusobjektide kaitse vajadus tuleneb seega riiklikul tasemel kõrgest loodusväärtusest. Põliseid puud, rändrahnud, allikaid ja pinnavorme on võimalik kaitsta vaid nende ajaloolises kasvukohas või looduslikus, st algse asukohas. Kui puu hävib, siis ei kandu tema väärtus teistele samas kohas kasvavatele puudele või sama liigi esindajatele, ning kui rändrahn teisaldatakse algsest asukohast, kaotab see oma teadusliku väärtuse.

Elus looduse objektide, puude kaitse alla võtmise ja jätmise üle otsustamiseks tuleb kaaluda

vastava puu liigiomaseid bioloogilisi parameetreid (kõrguskasv, jämedus, võimalik vanus) ja välimust (võra ja tüve kuju, korba paksus ja rõmelisus). Määruses nimetatud puud on kaitse alla võetud esinduslike mõõtmete, kõrge vanuse ja dekoratiivse kasvukuju tõttu ning on otstarbekas jätta need kaitse alla, sest olenevalt liigist ja kasvukohast (sh eriti valgustingimustest) on neil eeldus saavutada liigile omane kõrge vanus ja suured mõõtmed. E. Laasi „Dendroloogia õpiku” (1967) andmetel võivad näiteks männid elada 300–600 aasta vanuseks, kuigi intensiivne juurdekasv lõpeb 70–80 aasta vanuselt. Pikeaalised puuliigid on samuti tammed ja pärnad. Erakordselt vanade puude, mis on enamasti ka suure tüveümberrõõduga, puhul on olulisim parameeter puu vanus, mitte konkreetse isendi seisund. Siin on arvestatud, et ainult erandjuhul sureb puu väga äkki. Enamasti kestab põliste puude hääbumine aastaid ja puu iga on võimalik pikendada sobiva hooldusega. Põlised puud on seotud vanade talukohtade või mõisatega ja on seetõttu pärandmaastiku osa. Pärandmaastike ja selle säilinud elementide (selles kontekstis põlispuude) väärtustamine on üks osa koha identiteedist ja aitab paremini mõista kogu kultuuriloo kujunemist.

Käesolevas määruses on arvestatud tinglikult alljärgneva jaotusega, kus erakordse jämedusega puu on Hendrik Relve (Eesti põlispuud (2000) määratluses puu, mille ümberrõõd tuleks fikseerida. KR-s on arvel ka puid, mille ümberrõõd jääb väiksemaks kui tabelis märgitud liigiomane suur ümberrõõd, mistõttu loetakse neid perspektiivseteks puudeks, millel on võimalus kasvada liigiomaselt suurte mõõtude ja kõrge vanadusega eksemplarideks.

Tabel 1. Viljandimaal kaitse all olevate puude ümberrõõdude võrdlus Hendrik Relve soovituslikult fikseeritavate ümberrõõdudega (tabelis erakordne ümberrõõd) puuliikide kaupa

Liik*	Erakordne ümberrõõd (cm)	Väga suur ümberrõõd (cm)	Suur ümberrõõd (cm)
Harilik mänd	350+	300–350	250–300
		Kullamäe männid, Metsaema mänd, Pöõgle mänd	Liiva mänd, Vainristi ristimänd
Harilik tamm	450+	400–450	350–400
	Juhkami tamm, Kuresaare tamm, Lemmjõe tamm, Mustapali tamm, Penuja tamm, Polli tamm, Viiralti tamm, Tammemäe tamm, Tuhalaane tamm, Tõllamäe tamm, Undi tamm, Upsi tamm, Viiratsi tamm I ja II, Vooru tamm	Oru tn tamm IV, Ritsu tamm	Oru tn tamm I ja II, Posti tn tamm, Liplapi punane tamm
Hobukastan	300+	250–300	200–250
		Posti tn hobukastan	
Kuusk	300+	250-300	250+

	Mägiste lühterkuusk		
Pärnad	450+	400–450	350–400
	Säga pärn	Oti pärn, Pärnamäe pärn	Posti tn pärn (320), Välgita pärn (260)
Künnapuud	400+	350–400	300–350
	Kõõsi künnapuu, Marna küla künnapuu, Õöversti künnapuu	Taari künnapuu,	
Jalakas	400+	350-400	300–350
			Mulgi jalakas
Arukask	300+	250-300	200+
			Mulgi kõiv
Elupuu	150+	100-150	80+
	Karksi elupuu I ja II		
Õunapuu**			
	Oti mõtsik (560), Õitsemäe õunapuu (325)		

* Nimetatud puuliike Viljandimaal kaitse all ei ole.

**Õunapuud puuduvad H. Relve nimestikus.

Määruses nimetatud Viljandimaa rändrahnud on kaitse alla võetud teadusliku väärtuse, suurte mõõtmete ja dekoratiivsuse tõttu maastikus. Herbert Viidingu raamatu „Suurte rändrahnude kirjeldamise juhend” (1986) järgi on esimeseks ja peamiseks kriteeriumiks suurte rahnude esiletõstmisel nende mõõtmed. Kokkuleppeliselt on rahnude suuruse võrdlemise ühtseks aluseks rahnude maksimaalne ümbermõõt horisontaaltasandil. Eesti ürglooduse raamatu koostamisel registreeriti kõik suured rahnud, st rahnud, mille suurim läbimõõt on enam kui 3 m või mille ümbermõõt on suurem kui 10 m. Selliste rahnude levikukaardi alusel oli võimalik esile tõsta teatud piirkonna kõige suuremaid ja huvitavamaid rahne loodusmälestusmärkidena. Enn Pirruse klassifikatsiooni kohaselt jagunevad rahnud ümbermõõdu alusel suurteks rahnudeks, sh hiidrahnud (ümbermõõt üle 25 m), subhiidsed ehk hiidrahnude lähedased rahnud (ü 20–25 m), maakondlikult tähelepanuväärsed rahnud (ü 16–20 m) ja kohaliku tähtsusega rahnud (ü 10–16 m), ning väikerahnudeks (ü 3–10 m), mida on ülirohkesti ja seetõttu neid ürglooduse objektidena ei registreerita ja need ei vaja ka riiklikku kaitset.

Teadusliku väärtuse all peetakse seletuskirjas eelkõige silmas rändrahnud kivimilist koostist ja asukohta looduses, mille alusel hinnatakse mandrijää liikumissuundi. Eriti väärtuslikud on nn juhträndkivid, mis pärinevad suhteliselt kitsalt avamusalalt. Samuti on paljandite ja mitme rahnu puhul oluline nende kultuurilooline või rahvapärilise tähtsusega, st tegu on rahnu(de)ga, mis on arvel arheoloogiamälestisena (ohvrikivid, lohukivid), ja nendega on seotud kohamuistendid. Siinjuures tuleb tähele panna, et mida lõuna poole, seda haruldasemad on suured, üle 10 m ümbermõõduga kivid.

Käesolevas määruses käsitletakse Viljandimaa esinduslikke elus- ja eluta looduse üksikobjekte, millel on üks või mitu eespool nimetatud väärtust. Kaitse alla jätmise on oluline eeskätt selleks, et kaitsta unikaalseid objekte, mida nende hävimise korral ei ole võimalik taastada ei samas kohas ega mujal.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKS § 4 lõige 6 sätestab üksikobjekti olemuse. Kaitstav looduse üksikobjekti on elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, astang, paljand, koobas, karst või nende rühm. Kuna määruses käsitletakse ainult üksikpuid ja -kive (rändrahne), ei ole vajadust valida määruses käsitletavate objektide puhul mõnda teist looduskaitseaduses võimaldatud loodusobjekti tüüpi. Üksikobjekti ümber olevat eripärase loodusobjekti säilitamiseks vajalikku piiranguvööndit ei saa käsitleda LKS-s nimetatud kaitsealana eelkõige selle väikese pindala (enamasti ca 0,7 ha) ja eesmärgi tõttu. Hoiuala on liikide elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, st kaitse eesmärk on liikide ja koosluste kaitse. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse kaitsealuse taimeliigi kasvukohta, mitte üht kindlat vastava liigi mingi tunnuse tõttu silmapaistvat üksikisendit, nende rühma või maastikuelementi, ja seetõttu pole ka see kaitstava objekti tüüp sobilik.

2.4. Kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus ja Lopa paljandi loodusala piir

Määruses käsitletud looduse üksikobjektid on kaitse alla võetud nii Eesti Vabariigi algusaastatel kui ka enne taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsuse või käskkirjaga. Tulenevalt Eesti NSV ÜN 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtestamisest” punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990 looduse kaitse ja kasutamisega seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. aastat, Eesti NSV seadus „Eesti looduse kaitse kohta”. 9. juulil 1994. a jõustunud „Kaitstavate loodusobjektide seaduse” § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega ettenähtud korras kaitse-eeskirjade rakendamiseni niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt sama regulatsiooni annab ka kehtiva LKS § 91 lõige 1, mis sätestab, et enne LKS-i jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni LKS alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni. Piiranguvööndi ulatuse kehtestamine kaitsealuse looduse üksikobjekti ümber määrab kindlaks piirangutega maa-ala suuruse.

LKS § 11 lõike 3 punkt 2 kohaselt määratakse üksikobjektile kaitse alla võtmisel koos kaitse alla võtmise eesmärgiga ka kaitsevööndi ulatus. Praeguseni on määruses käsitletud loodusobjektide ümber kehtinud looduskaitseaduse § 68 lõikes 1 nimetatud 50 m raadiusega piiranguvöönd, sest kaitse alla võtmise otsustega ei ole määratud täpsemat kaitsevööndi ulatust. Sageli on sellise ulatusega piiranguvöönd põhjendamatu ja ebaotstarbekas, kuna see ei ole vajalik objekti säilimiseks, see ei mõjuta objekti vaadeldavust ning põhjustab liigset halduskoormust. Samas peab piiranguvööndi ulatus olema piisav, et tagada loodusobjekti kaitseväärtuse säilimine. Piiranguvööndi piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (1 : 10 000) ja maakatastri 2020. aasta II kvartali andmed.

Piiranguvööndi määrusega määratud ulatus sõltub kaitstava looduse üksikobjekti mõõtmetest, esinduslikkusest, tähtsusest kultuuriajaloo või rahvapärimuses, asukohast ja sellest tulenevalt vaadeldavusest looduses ning ümbritseva maastiku iseloomust. Samuti on arvestatud Maailma Looduskaitseliidu (IUCN) soovitusi. IUCN kaitsekategooriates on silmapaistvad looduse üksikobjektid nimetatud loodusmälestisena (*Natural monument or feature*, III kategooria). Vastav kategooria on märgitud ka Eesti Looduse Infosüsteemis / keskkonnaregistris.

Loodusmälestiseks võib olla nii maastikuelement (*landform*), geoloogiline ilming (*geological feature*) või eluslooduse ilming, mis on väikesepindalaline ja mida kaitstakse koos lähima ümbrusega ning millel on sageli külastusväärtus. Piirnev ala peab olema piisavalt suur, et kaitsta objekti ja selle ümbruse terviklikkust (https://www.eea.europa.eu/help/glossary#c0=N&c4=30&b_start=90).

Piiranguvööndi piiritlemisel käesoleva määruse kontekstis on lähtutud järgnevatest põhimõtetest.

Puude piiranguvööndi ulatuse määramisel oli põhikriteeriumiteks puu asukoht (sh puud ümbritsev maastikutüüp) ja isendi välimus (seisund). Üldjuhul on piiranguvöönd ringikujuline, st ühesuurune igas suunas, kuid sõidutee vahetus läheduses kasvavate puude puhul on piiranguvöönd määratud tee(katte) servani või hooneni (näiteks Posti tänava põlispuud, Oti pärn).

Puude puhul on piiranguvööndi määramisel arvestatud nende senist kasvuruumi (st kas puu on kasvanud lagedal või metsas) ja sellega korrelatsioonis olevat puuvõra laiust (projektsiooni maapinnal), samuti puu liigiomast kõrguskasvu. See on vajalik, et tagada puuvõra hea seisund ja puude vaadeldavus. Samuti on arvestatud, et piiranguvööndis ei tohi puujuurte kahjustamise vältimiseks ja puude pikaajalise stabiilsuse tagamiseks teha kaevetöid ja künda, sest veerežiimi rikkumisel ja juurte kahjustamisel võib puu seisund tunduvalt halveneda ja puu hukkuda ning loodusmälestise kaitseväärtus hävib.

Piiranguvööndi ulatuse määramisel on arvestatud ka võimalikku puust tulenevat ohtu (murduvad oksad või puu) piiranguvööndis liikujatele ja/või nende varale ning kaitseala valitsejale on antud volitus keelata kaalutusotsuse alusel piiranguvööndis uute ehitiste (nii rajatiste kui ka hoonete) rajamine.

Piiranguvööndi määramisel on arvestatud ka sellega, et piisav vööndi ulatus annab võimaluse tagada seal püsivate kasvutingimuste (eriti valgustingimused) säilitamise, mis omakorda tagab kaitse-eesmärgi ehk põlispuude hea seisundi. Suurim lubatud piiranguvööndi ulatus on määratud nendele põlispuudele, millel on tüüpiline avamaastikus kasvanud puule omane väga laiuv võra (näiteks Viiralti tamm, Penuja tamm, Undi tamm) või mis on väga vanad ja harjunud kasvama kindlates tuulte eest kaitstud tingimustes ning millele on oluline säilitada pikk vaatesiht (näiteks Murru pärnad ja Vainristi ristimänd). Teistele põlistele puudele määrati piiranguvööndi ulatuseks 30 m. Erandina on piiranguvöönd määratud väiksem siis, kui puu on loomuomaselt kitsavõraline liik ja istutatud hoonete kõrvale (näiteks Karksi elupuud). Väiksem piiranguvöönd (10 m) määrati ka Kullese künnapuule, sest puu on kunagi murdunud ja sellest on elus vaid üks maapinnale toetuv oks. Mitmikobjektidele, nagu näiteks Kullamäe männid, Tammemäe tammed ja Mursi pärnad, määrati ühine piiranguvöönd.

Geoloogilised objektid jaotuvad rändrahnudeks ning aluspõhjalisteks paljanditeks ja koobasteks, kusjuures enamasti käsitletakse viimaseid koos. **Rändrahnude** piiranguvööndi ulatuse määramisel lähtuti peamiselt kahest neid ümbritsevast maastikutüübist, st sellest, kas objekt asub avatud maastikul (põllul, heinamaal) või metsas. Viljandimaa rändrahnud asuvad nii metsas kui ka avatud maastikus. Viljandimaal on kaitse all 26 rahnu, sh seitse hiidrahnud ja hiidrahnude lähedaste mõõtmatega ehk üle 20 m ümbermõõduga rahnu.

Vastavalt LKS § 68 lõikele 4 on keelatud kaitse alla võetud looduse üksikobjekti seisundit või ilmet kahjustada või tegevus. Seetõttu määrati eelkõige esteetilistel (maastikukujunduslikel)

kaalutlustel kõigi metsas paiknevate rahnude ümber piiranguvööndi raadiuseks 30 m. Piiranguvööndi selline ulatus metsamaal tagab üksikobjekti parema kaitse, sest vastavalt kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja § 7 lõikele 4 vaatab üksikobjekti valitseja metsaraie taotluse läbi ja annab kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist metsakoosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist lähtudes kirjaliku nõusoleku ja seab vajaduse korral tingimused või esitab motiveeritud keeldumise. 30 m on piisav ulatus, et arvestada IUCN soovitusi tagada kujundusraiate abil rändrahnudele sobiv ümbrus. Eelkõige ongi sellise ulatusega piiranguvöönd vajalik vaadeldavuse tagamiseks ja selleks, et valitsejal oleks võimalus tingimuste andmise kaudu tagada objekti esteetiline ümbrus.

Paljandid on kaardil joonobjektid, mille piiranguvööndi piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitstud oleksid objekti olulised osad (ülaserv, jalam ja jalamil olev allikaline ala, mis arvestab allika kalda piiranguvööndi ulatust) ning tegevused väljaspool objekti ei kahjustaks geoloogilist objekti ja selle lähiümbruse maastikuilmet. Kahjustavaks, näiteks erosiooni tekitavaks tegevuseks võib olla nii lageraie kui ka paljandi ülaseriale liiga lähedal kasvavad ja juurestikuga paljandit mõjutavad puud, maa metsa istutamiseks ettevalmistamine, sõidukitega sõitmine metsa kokku- ja väljaveol, ehitamine jne. Hendrikhansu „Põrgu” puhul on arvestatud ka pika vaatesektori vajadust. Viljandimaal on kohaliku tähtsusega objektidena kaitse alla võetud viis paljandit ja koobast (ehk looduslikku tühimikku maakoore pindmises osas).

Allikate puhul on tegemist pindalaliste looduse üksikobjektidega, mille piiranguvööndi ulatus on väljavoolukohtade arvu ja asukoha tõttu ebakorrapärane ja seepärast esitatud pindalana hektarites. Piiranguvööndi ulatus sõltub allikate väljavoolukoha pinnasest ja kalda olemusest ning selle määramisel on arvestatud looduskaitseaduse § 37 lõike 1 punktist 3 tulenevat allika kalda piiranguvööndi ulatust (50 m). Viljandimaal on kaitse all kaks allikat. Allikate piiranguvöönd on mõlemal juhul erikujuline ja piiritlemine on täpsustatud tabelis 1 konkreetse objekti juures.

Maastiku üksikelemendid on oma olemuselt kas liustikutekkelised (näiteks voored, mõhnad, otsamoreenid), vooluveetekkelised (näiteks orud) või rannikuprotsesside tulemusel moodustunud (näiteks astangud, pangad) pinnavormid, mis on looduses selgelt eristatavad (esilekerkivad) elemendid ja mille piiritlemine on raskendatud nende ebakorrapärase kuju ja suure pindala tõttu. Viljandimaal on kaitse all vooluveetekkelise objektina Lüütre org. Maastiku üksikelemendid on pindalalised objektid, millele üldjuhul ei määrata täiendavat piiranguvööndit ehk teisisõnu objekti pindala on ühtlasi piiranguvöönd. Geoloogiliste objektide puhul on oluline nende terviklikkus ja selle kaudu mõju maastikule.

Kaitsealadel asuvad kaitsealused loodusobjektid. Seitsmele objektile, mis asuvad kaitsealal, määrati piiranguvööndi ulatus 0 m, sest nende objektide kaitse tagab kaitseala kaitse-eeskiri ning täiendava piiranguvööndi ulatuse kehtestamine ei ole vajalik. Kaitsealadel asuvad Lemmjõe tamm (Soomaa rahvusparkis), Liiva määnd, Polli tamm, Tõllamäe tamm (Loodi Loodusparkis), Sammuli rändrahn (Viljandi maastikukaitsealal) ja Tuhalaane rändrahn (Tuhalaane põlispuude grupis). 0 m määrati ka Kivilõpe Kalevipoja kivile, sest see asub Võrtsjärves ja on kaitstud veekaitset puudutavate seadustega ega vaja eraldi piiranguvööndit.

Muinsuskaitseaduse alusel on kaitse all kaks kaitsealust loodusobjekti (Ööversti künnapuu ja Ristivälja suurkivi) ja kuus objekti asuvad ise mälestisel või selle kaitsevööndis (tabel 2). Lisaks on Viljandimaal kaitse all üks puu, mis on tuntud ristipuuna ja millel on seetõttu ajaloolis-kultuuriline väärtus.

Üksikobjektide nimed. Kaitstavaid looduse üksikobjekte on eri õigusaktides nimetatud eri nimedega. Tihti on õigusaktides nimetatud vaid puuliiki või üksnes märgitud, et kaitse alla on võetud *suur kivi* või *rändrahn*. See raskendab objektide ühest tuvastamist. Määrusega täpsustatakse osal seni kaitse all olnud looduse üksikobjektidel nimi, et vältida nende segiajamist ja kergendada leidmist keskkonnaregistris, kus on praegu mitu objekti sama nimega (nt *harilik tamm*). Eri nimevariantide korral on määrukses kasutatud sobivaimat nimetust, mis võimaldab objekti üheselt määrata. Seni vaid suure kivina või puu liiginimetusega nimetatud kaitsealuse puu selgemaks identifitseerimiseks on (liigi)nimetusele nime täiendina lisatud kas küla või talu nimi. Ühtsuse mõttes on rahnude puhul kasutatud tüübipõhist nimekuju rändrahn, v.a juhul, kui Eesti I looduskaitse registris ei ole teisiti.

Määruse eelnõuga täpsustatakse Viljandimaal 77 kaitstava looduse üksikobjekti: 43 puu või puuderühma (millest neli asuvad kaitsealadel), 25 rändrahn (sh kaks asuvad kaitsealal) ja ühe rändrahnude rühma, viie aluspõhjapaljandi ja koopa, kahe allikate rühma piiranguvööndi ulatust ning ühe maastikuelemendi piiranguvööndi pindala, kusjuures kaheksa objekti puhul kasutatakse maksimaalset lubatud piiranguvööndi ulatust. Ühele puule (Oti pärn) ja ühele rahnule (Lõhavere linnamäe rändrahn) määratakse piiranguvööndi ulatus esimest korda, sest seda ei olnud seni registrisse kantud. Kahe maastikuelemendi – Jaama allika ja Rutu allika – piiranguvööndi pindala korrigeeritakse nii, et oleks haaratud maastikuelement (allikaline ala/allikajärv) tervikuna nagu algselt kaitse alla võttes oli mõeldud. Kokku suureneb nende piiranguvööndi pindala 1,2 ha. Samuti täpsustati Lüütre oru piiri ja piiranguvööndi pindala, arvestades olukorda looduses.

Piiranguvööndi ulatuse määramisel on kasutatud looduses hästi jälgitavaid tunnuseid, nagu teed, trassid ja veekogude kaldajoon, ning mõnel juhul on kasutatud ka kinnistupiiri.

Tabelis 1 on objektid nimetatud uue nimega, sulgudes on kasutusel olnud paralleelnimed (vanad nimed). Selguse mõttes on objektid grupeeritud tüüpide, s.o puude (puude gruppide), rändrahnude ja geoloogiliste objektid kaupa.

Tabel 2. Viljandi maakonnas kaitse alla võetud looduse üksikobjektide piiranguvööndite ulatus. KR – keskkonnaregister (seisuga jaanuar 2020), KmR – kultuurimälestiste riiklik register, PKAB – pärandkultuuri andmebaas, pv – piiranguvöönd, LP – looduspark, kü – katastriüksus. Maakatastri andmed on 2020. aasta II kvartali seisuga

	Objekti nimi (vana nimi) KR kood	Asukoht (KOV/küla)	Piiranguvööndi ulatus (m; ha) ja põhjendus, miks on objekt kaitse all (sh objekti kaitseväärtus ja otstarbekus).
Põlispuud ja puudegrupid. Puu ümbermõõt 2020. aasta seisuga on esitatud 1,3 m kõrgusel maapinnast, kui ei ole märgitud teisiti. Puude kõrgust 2020. aastal toimunud välitööde käigus ei mõõdetud ja kasutatud on KR andmeid. Tabelis on ringikujulise piiranguvööndi ulatuse järel sulgudes 0,2 esitatud vastav pindala. Katastriüksuse nime järel on sulgudes märgitud katastriüksuse tunnus.			
1.	Holstre pärnad (<i>ajalooline nimi</i> <i>Holstre lõhmused</i>) KLO4000686	Viljandi vald, Holstre küla	ha Piiranguvöönd on erikujuline, kõikidele pärnadele ühine ja hõlmab osa koolimajatagusest haljasalast. Vööndi ulatuse aluseks on raadius 30 m pärnagrupi keskelt. Praegu kehtiv 50 m

			<p>raadiusega piiranguvöönd ulatub üle koolimaja selle taha, mis ei ole puude kaitseks vajalik ega otstarbekas. Vööndi piir arvestab koolimaja väliskontuuri ja parkla piiri.</p> <p>Puude grupp, milles algselt oli 18 pärna, võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Algselt olid puud istutatud tiheda ringina üksteise kõrvale. Puude täpne istutusaeg (vanus) on teadmata. Pärnade grupp on säilinud osa endisaegse Holstre mõisa pargist (ERA.T-3.21.11 leht 1; 1922). Puud kasvavad endise peahoone taga.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli grupist säilinud üheksa tüve, mis on osaliselt juba juurekaelal kokku kasvanud. Koolimajapoolseimal pärnal on latv eemaldatud, muidu on puud heas seisus ja elujõulised.</p> <p>Varasemad mõõtmisandmeid ei ole teada.</p> <p>Pärnadel on maastikku ilmestav väärtus, sest tegu on kõrgekasvuliste puudega, mille võrad moodustavad koos silmatorkava kogumi. Puude grupil on ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest need on osa ajaloolisest Holstre mõisa pargist. Lisaks on pärnadel väärtus elustikupuudena (nahkhiirte päevase varjepaigana).</p> <p>Pärnad kasvavad ja piiranguvöönd asub munitsipaalmaal Kooli tee 1 katastriüksusel (89901:001:1838).</p>
2.	Juhkami tamm KLO4000437	Viljandi vald, Riuma küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Puu kasvab ajaloolise, kuid mahajäetud Juhkama talu õuel. Piiranguvööndit vähendatakse, sest vööndi ulatus asustusest eemal tagab kaitse.</p> <p>Määrusega viiakse puu asukoht KR kaardil kokku puu asukohaga põhikaardil.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina ja 1966. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 378).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on puu rahuldavas seisus ja suurte mõõtmetega. Selle tüve ümbermõõt on 528 cm (482 cm (1998), 450 cm (1981)), mis on Viljandimaa üks suurimaid. Puu</p>

			<p>tüvi on terve. Võra on heades valgustingimustes kasvanud puule omaselt laiuv. Selle ulatus on 28 m, kuid selles on palju kuivi oksi. KR andmetel on tamme kõrgus 21 m (1998).</p> <p>Tamm on esteetilise ja teadusliku väärtusega. Puu teaduslik väärtus seisneb tema arvatavalt kõrges vanuses ja väga suurtes mõõtmetes.</p> <p>Puu kasvab eramaal Juhkama katastriüksusel (79701:001:0852) ja piiranguvöönd asub osaliselt Uue-Muuga katastriüksusel (79701:001:0640)</p>
3.	Karksi elupuud KLO4000757	Mulgi vald, Karksi küla	<p>0,05 ha</p> <p>Elupuud kasvavad endise Karksi mõisa südames Metsapunkti katastriüksusel (60001:004:1120) asuva eluhoone (algselt mõisa metsnikumaja, KmR nr 14491) õues. Piiranguvöönd on erikujuline ja lähtub raadiusest 10 m mõlemale puule eraldi. Vööndi piir arvestab eluhoone väliskontuuri. Metsapunkti katastriüksuseni toov pinnastee on arvatud vööndisse, et vajaduse korral oleks võimalik anda vanade puude kaitseks tingimusi.</p> <p>Elupuud on KR kaardil märgitud <i>ca</i> 100 m lõuna poole (Kivi katastriüksus, 60001:004:1100) nende tegelikust kasvukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse puude asukohta KR kaardil.</p> <p>Elupuud on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>I elupuu (põhjapoolne) oli 2020. aasta ülevaatusel väga heas seisus, elujõuline ja tähelepanuväärsete mõõtmetega. Puul on tihe laiuv võra (10 m). Tüve übermõõt on 270 cm. KR andmetel oli kõrgus 19 m ning übermõõt vastavalt 181 cm (1981) ja 216 cm (1998).</p> <p>II elupuu (lõunapoolne) on samuti väga heas seisus. Puu on tiheda laiuva võraga (12 m) ja elujõuline. Tüve übermõõt on 260 cm. KR andmetel oli kõrgus 16 m ning übermõõt vastavalt 173 cm (1981) ja 194 cm (1998).</p> <p>Puudel on esteetiline väärtus, sest tegu on elujõuliste vanade puudega, ajaloolis-kultuuriline</p>

			<p>väärtus, sest puud on osa vanast Karksi mõisa pargikujundusest, ning dendroloogiline väärtus, sest tegu on suuremõduliste võõrliigiliste puudega.</p> <p>Puud kasvavad ja piiranguvöönd asub eramaal (Metsapunkti kü; 0,048 ha), piiranguvöönd ulatub ka munitsipaalmaale (Karksi pargi kü, 60001:004:0076; 0,002 ha).</p>
4.	Kullamäe männid (Kullamäe männid ja kadakas) KLO4000383	Mulgi vald, Maru küla	<p>1,36 ha</p> <p>Männid kasvavad 24182 Abja-Paluoja–Vana-Kariste–Kamali pinnasekattega maantee (19201:002:0043) ääres. Kuna mändide võrad ulatuvad maantee kohale, on tee katastriüksus kuni teekatteni arvatud vööndisse, et võimaliku teeremondi korral oleks kaitseala valitsejal võimalus seada kaalutusotsuse alusel mändide kaitseks tingimusi. Männid moodustavad grupi, st tegu on pindalalise objektiga, millele ei määrata täiendavat piiranguvööndit. Kadakas hävis tõenäoliselt 2005. või 2006. aastal kulupõlengus.</p> <p>Männid ja kadakas on kaitse alla võetud 1959. aastal kahe eraldi vabariikliku tähtsusega objektina (nr 1 ja 4). Alates 30.04.1966 on puud kaitse all liitobjektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel kasvas alal 20 mändi, sh on puude hulka arvatud kaks jalal kuivanud isendit, millel on elustikupuu väärtus. Männid on erineva vanuse ja jämedusega, sh ainult kaks puud on jämedamad kui 3 m (vastavalt 335 cm ja 365 cm (jalal kuivanud)), kuus puud on ümbermõõduga 210–270 cm ja ülejäänud on ümbermõõduga vähem kui 2 m. Grupi äärmised männid on paremate valgustingimuste tõttu laiuva võraga. Kõikide mändide võras on üksikuid kuivanud oksi.</p> <p>Paksu korba ja kahara võraga puude tõttu on mändide grupp esteetilise välimusega ja ilmestab maastikku.</p> <p>Männid kasvavad eramaal (Nõlvaku kü, 19201:002:0622, 1,33 ha), piiranguvöönd ulatub ka eelnimetatud riigi omanduses olevale teemaale (0,03 ha).</p>

5.	Kullese künnapuu KLO4000214	Põhja-Sakala vald, Seruküla küla	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Künnapuu kasvab ajaloolise Kullese talu õuema piiril põllumaa ääres.</p> <p>Piiranguvööndi ulatuse määramisel on arvestatud, et tegu on hääbuva objektiga, millest on säilinud vaid üks vana maapinnale toetuv elus oks.</p> <p>Künnapuu võeti kaitse alla 1966. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 381).</p> <p>Künnapuu on omapärasel seisus, sest vana puu on peaaegu surnud, vaid selle alumine oks toetub vastu maad ja on juurdunud ning sellest harust on kujunenud elujõuline madal võra (silma mõõduline kõrgus on ca 6 m). Puul on dendroloogiline väärtus kõrge vanuse ja omapärase eluvormi tõttu. Künnapuu (<i>Ulmus laevis</i>) on III kaitsekategooria kaitsealune liik.</p> <p>Puu kasvab ja piiranguvöönd asub asub ühel eramaatüksusel (Kullesado-Kukejuhani kü, 36001:004:1111, 0,03 ha).</p>
6.	Kureaare tamm (Kureaare tamm) KLO4000438	Viljandi vald, Tinnikuru küla	<p>0,28 ha</p> <p>Tamm kasvab endise Kureaare mõisa pargis peaväljakul peahoone vareme (veranda) ees. Park ei ole säilinud pargina ega ole eraldi objektina kaitse all.</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline ja lähtub raadiusest 30 m. Vööndist on välja arvatud 24174 Mustla-Pahuveri tee katastriüksus (79701:004:0018) ja teisel pool teed asuv Peegi-Kureaare katastriüksus (79701:004:0060), sest need ei mõjuta kaitsealust tamme ja seetõttu puudub vajadus neile piiranguid seada. Endise mõisa peahoone vare on jäetud vööndisse, kuna tamme oksad ulatuvad hoone katuse kohale. Sellise vööndi ulatuse korral on kaitseala valitsejal võimalus seada tingimusi puu kaitseks (näiteks võimalike planeeritavate ehitus- ja kaevetööde korral).</p> <p>KR kaardil on puu asukoht märgitud 7 m loode poole selle asukohast põhikaardil. Määrusega korrigeeritakse KR kaarti.</p> <p>Tamm võeti kaitse alla 1964. aastal, alates 1966. aastast on see vabariikliku tähtsusega objekt</p>

			<p>(nr 379).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on tamm rahuldavas seisus ja elujõuline. Sellel on tüüpiline heades valgustingimustes kasvanud puu laiuv võra (läbimõõt 24 m). Võras on üksikuid kuivi oksi. Tüvi on pähklik ja sügavalt rõmeline. Murdunud okste tõttu on tüvel vigastusi. Tüve übermõõt (150) on 515 cm (482 cm (1981), 468 cm (1998)). KR andmetel on puu 28 m kõrge.</p> <p>Tammel on dendroloogiline väärtus arvatava kõrge vanuse ja väga suurte mõõtmete tõttu ning ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus, sest see on endise Kuresaare mõisa pargi suurim säilinud puu.</p> <p>Objekti nime kirjalpilti on muudetud vastavalt Kuresaare endise mõisa ja praeguse katastriüksuse nime järgi. Kuressaare küla asub lõuna pool Tinnikuru küla.</p> <p>Tamm kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Kuresaare kü, 79703:002:0022).</p>
7.	Kõõsi künnapuu (Kõõsi künnapuu) KLO4000270	Viljandi vald, Vanausse küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Puu kasvab lagedal kultuurmaastikul. Piiranguvööndit on vähendatud, sest ei ole vajalik ega otstarbekas seada piiranguid (v.a kündmine puu võra läheduses) põllumaale.</p> <p>Künnapuu on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli puu väga heas seisukorras ja elujõuline. Selle tüvi on terve. Enne harunemist (110) on tüve übermõõt 415 cm (372 cm (110 cm) (1998), 350 cm (130 cm) (1981)). Võra algab madalalt. Selle läbimõõt on 17 m. KR andmetel on puu kõrgus 20 m.</p> <p>Künnapuu on esteetilise väärtusega ja ilmestab maastikku. Puul on ajaloolis-kultuuriline (kohalik) väärtus, sest tegu on ajaloolise Kõõsi/Kõõsi talu õuepuuga.</p> <p>Künnapuu (<i>Ulmus laevis</i>) on III kaitsekategooria kaitsealune liik.</p>

			<p>Objekti nime kirjepilti on muudetud vastavalt ajaloolise talu nimele. Kõõsi nimi on ajaloolisel topokaardil (1938) ja praegusel talukohal. Samuti on põhikaardil nimeks Kõõsi künnapuu.</p> <p>Puu kasvab ja piiranguvöönd asub eramaal Kõõsi (79701:003:0411, 0,23 ha) ja Põlluveere (89901:001:0278, 0,05 ha) katastriüksusel.</p>
8.	Lemmjõe tamm KLO4000894	Põhja-Sakala vald, Sandra küla, Soomaa rahvuspark	<p>0 m</p> <p>Tamm kasvab Raudna jõe kaldal nn Lemmjõe keelel vanal võsastuval heinamaal Soomaa rahvuspargis. Kuna rahvuspargi kaitsekorralduskava alusel on tagatud tamme kaitse, ei määrata puule piiranguvööndit.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud 1966. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 377).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli tamm heas seisus ja elujõuline. Tegu on üksiku väga võimsa heades valgustingimustes kasvanud puuga, millel on tüüpiline väga laiuv võra (suurim ulatus ca 28 m). Võras on üksikuid väiksemaid kuivi oksi.</p> <p>Tamm on pinnase tõttu väga suurte mõõtmetega. Tüve ümbermõõt on M. Suurkase andmetel 535 cm (60 cm, harunemise all; 490 cm, 1998). Tüvi haruneb kolmeks eri jämedusega haruks (ü 236 cm, 308 cm ja 355 cm). Tamme kõrgus on 23 m (2020).</p> <p>Tamm on esteetilise (maastikku ilmestava) väärtusega ja suure ümbermõõdu tõttu dendroloogilise väärtusega.</p> <p>Puu kasvab riigi omanduses oleval maal (Soomaa rahvuspark 103 kü, 87001:004:0283).</p>
9.	Liiva mänd KLO4000378	Viljandi vald, Viisuküla küla, Loodi looduspark	<p>0 m</p> <p>Piiranguvööndit ei määrata, sest puu kasvab Loodi looduspargis, mille kaitse-eeskiri tagab puu säilimise.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Puu on rahuldavas seisus. Teadmata ajal saadud</p>

			<p>välgutabamuse tõttu on puu latv murdunud, kuid hoolimata ladva kaotusest on puu elujõuline. Tüvel on välgutabamusest vigastus ja juurekaelal õõnsus. Tüvi on paksukorbaline ja suure ümbermõõduga (275 cm). Mänd on arvatavalt väga vana.</p> <p>Puul on võimsa kasvu tõttu esteetiline väärtus. Sellel on ka ajaloolis-kultuuriline väärtus, kuna puu on märgitud juba Nõukogude Liidu topokaardil 1947. aastal.</p> <p>Mänd kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Palu kü, 57002:001:0170).</p>
10.	Liplapi punane tamm (Lipp-lapi punane tamm) KLO4000755	Mulgi vald, Vana-Kariste küla	<p>0,49 ha</p> <p>Tamm kasvab Liplapi talu pargis teiste puude vahel.</p> <p>Vöönd on erikujuline. Selle määramisel on kasutatud suurimat lubatud piiranguvööndi ulatust (50 m), sest tegu on kogu Eesti ulatuses tähelepanuväärse selle liigi esindajaga. Vööndist on välja arvatud Ausi katastriüksus (19201:001:0089) ja Liplapi katastriüksus (19201:002:0540), sest nendel toimetamine ei mõjuta tamme.</p> <p>Tamm on KR kaardil märgitud 35 m põhja poole selle tegelikust kasvukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse puu asukohta KR kaardil.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Tegu on võõrpuuliigi punase tamme (<i>Quercus rubra</i>) isendiga, mis on tõenäoliselt istutatud Liplapi aianduskooli (1910–1927) tegutsemise päevil. Tamm on väga heas seisus, elujõuline ja tähelepanuväärsete mõõtmetega. Tamme tüvi on terve ja sirge. Selle ümbermõõt on 255 cm (191 cm (1981), 217 cm (1998)). Puu kõrgus on KR andmetel 29 m. Võra algab kõrgelt (ca 6 m) ja on kasvukohast tingituna ühepoolne.</p> <p>Objekti nime kirjalpilti on muudetud vastavalt Liplapi talu nimele.</p> <p>Tamm kasvab ja piiranguvöönd asub ühel</p>

			eramaaüksusel (Liplapi-Kooli kü, 19201:001:0087).
11.	Marna küla künnapuu (Saare künnapuu) KLO4000759	Viljandi vald, Marna küla	<p>0,23 ha</p> <p>Künnapuu kasvab ajaloolises Lilleoru taluõues.</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline ja lähtub raadiusest 30 m. Piiranguvööndit on vähendatud. Sellest on välja jäetud eluhoone ja kuur. Tiik, kraav ja vana vundament on jäetud piiranguvööndisse, et kaitseala valitsejal oleks võimalus (näiteks tiigi ja kraavi puhastustöödeks või vundamendi kasutusele võtmisel uue ehitise püstitamiseks) anda tingimusi põlispuu kaitseks.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi Maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Künnapuu on 2020. aasta ülevaatusel väga heas seisus, elujõuline ja tähelepanuväärsete mõõtmetega. Puu tüvi on terve ja sügavalt rõmeline (ümbermõõt 515 cm). Võra on ühtlane ja laiuv (läbimõõt ca 30 m). Hendrik Relve 2011. aasta andmetel oli puu kõrgus 21 m.</p> <p>Künnapuu on tüüpilise avatud maastikus kasvanud laiuva võra tõttu esteetilise väärtusega. Jämeduse ja arvatava kõrge vanuse tõttu on puul dendroloogiline väärtus. Hendrik Relve andmetel (EL2011/12) on Marna künnapuu jämeduselt teine künnapuu Eestis (kõrgusel 1,1 m). Künnapuu (<i>Ulmus laevis</i>) on III kategooria kaitsealune liik.</p> <p>Nimekuju on täpsustatud nii, et selgelt väljenduks puu nime seotus küla nimega. Nimekuju „Saare künnapuu” päritolu ei ole teada. Vanadel kaartidel sellise nimega seos puudub.</p> <p>Puu kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Lilleoru kü, 62903:001:0146).</p>
12.	Metsaema mänd (mänd) KLO4000688	Viljandi vald, Loodi küla	<p>0,65 ha</p> <p>Kasutatud on suurimat lubatud piiranguvööndi ulatust. Piiranguvööndi määramisel on arvestatud männi suurt kõrgust ja seda, et puu on kasvanud sellest ida pool asuva metsa (osaliselt VEP133002) turbe all. Vööndist on välja arvatud eramaal asuvad hooned ja Kõokmäe oja tagune</p>

			<p>(läänes asuv) ala, millele piirangute seadmine ei ole vajalik ega otstarbekas, sest see ala ei mõjuta männi kasvutingimusi.</p> <p>Mänd on võetud kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli mänd väga heas seisukorras, elujõuline ja tähelepanuväärsete mõõtmetega. Selle übermõõt on 340 cm (332 cm, kõrgus 31 m (1981); 335 cm, kõrgus 35 m (1998)). Tüvi haruneb kolmeks põhiharuks, mis harunevad omakorda mitmeks püstiseks haruks. Võra läbimõõt on 13 m.</p> <p>Männil on esteetiline väärtus.</p> <p>Mänd kasvab riigi omanduses oleval maal (Õisu metskond 13 kü, 89901:001:0387; 0,39 ha). Piiranguvöönd ulatub eramaale (Emamänni tee 24 kü, 62903:004:0005; 0,21 ha) ja JRO maale (0,05 ha).</p>
13.	Mulgi jalakas (Kääriko jalakas) KLO4000761	Viljandi vald, Pahuvvere küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Piiranguvööndit on vähendatud, sest puu kasvab avatud kultuurmaastikus vanal taluõuel haritava põllu kõrval, mistõttu puudub vajadus seada piiranguid suuremale alale.</p> <p>KR kaardil on puu asukoht märgitud 12 m ida poole selle tegelikust kasvukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse puu asukohta KR kaardil.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli jalakas heas seisus ja elujõuline. Puu on übermõõdult keskpärane (310 cm; 261 cm (1981), 275 cm (1998)), kuid sellel on eeldus kasvada liigimaselt jämedaks. Puul on laiuv võra, mis algab ca 8 m kõrguselt. Võrast on põllutööde võimaldamiseks eemaldatud alumisi oksid. Puu kõrgus on KR andmetel 23 m.</p> <p>Puu on võimsa kasvu tõttu esteetilise ja maastikku ilmestava väärtusega ning kohaliku ajaloolis-kultuurilise väärtusega, sest see on ajaloolise</p>

			<p>Mulgi talu (märgitud 1839. aasta Liivimaa kaardil) suurim säilinud õuepuu.</p> <p>Puu nime muudetakse ja see nimetatakse ajaloolise talu nime järgi Mulgi jalakaks. Sama nimi on puul kohanimede kaardil.</p> <p>Puu kasvab eramaal Mulgissaare katastriüksusel (79702:001:0128; 0,11 ha) ja piiranguvöönd asub ka Mulgipõllu katastriüksusel (79701:001:0129; 0,17 ha) eramaal.</p>
14.	Mulgi kõiv kask (Kloostrimetsa kask) KLO4000689	Viljandi vald, Riuma küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Kask kasvab haritaval põllul künnisaarel, mis on tekkinud ümber kivikalme. KmR alusel kasvab puu arheoloogiamälestisel kivikalme (reg nr 13352) ja selle piiranguvöönd ulatub ka kõrvalolevale kivikalmele (reg nr 13351). Piiranguvöönd kattub kalme kaitsevööndiga, kuid on sellest väiksema ulatusega.</p> <p>Kask on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. 2020. aasta ülevaatusel on puu heas seisukorras. Sellel on lagedal alal kasvanud puu ühtlane liigi kohta laiuv (läbimõõt 16 m) ja madalalt (ca 3 m) algav võra. Puu ladvaosas on üksikuid kuivi oksid. Kõrgele ulatava paksu tumeda korba järgi võib arvata, et kask on väga vana. Puu ümbermõõt on 238 cm (214 cm (1981)) ja kõrgus KR andmetel 19 m.</p> <p>Kask ilmestab maastikku. Puul on teaduslik väärtus oletatavalt kõrge vanuse tõttu.</p> <p>Nimi on muudetud ja kask on nimetatud ajaloolise Mulgi talu järgi Mulgi kõivuks. Sama nimi on põhikaardi kohanimede registris. Nime „Kloostrimetsa kask” päritolu on ebaselge.</p> <p>Kask kasvab ja selle piiranguvöönd (0,28 ha) asub eramaal (Mulgipõllu, 79701:001:0067).</p>
15.	Murru talu pärn (Murru pärnad) KLO4000860	Põhja-Sakala vald, Lemmakõnnu küla	<p>50 m (0,77 ha)</p> <p>Puu kasvab ajaloolise põllumaa ja metsamaa piiril. Kasutatud on maksimaalset lubatud vööndi ulatust, sest pärn on kasvanud metsa turbe all ja puu kõrguse tõttu vajab see tuulte eest kaitset, st ümbritseval alal (puust läänes) ei saa raiet lubada.</p>

			<p>Pärn on kaitse alla võetud 1938. aastal kui Murru talu pärnade rühm ning alates 17.03.1959 on see vabariikliku tähtsusega objekt „Pärnad” (nr 288).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli puu on väga heas seisukorras, elujõuline ja suurte mõõtmetega. Pärn on 11 haruga, mis on kasvanud ühest kännust. Selle tüve ümbermõõt on harunemise all 950 cm. KR andmetel on puu kõrgus 27 m (1998).</p> <p>Puul on esteetiline ja dendroloogiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja väga vana puuga. Puul on ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus, sest see kasvab põlise Murru talu maal. Pärnal on looduskaitseajalooline väärtus, sest puu oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Nimekujuna on soovitatav kasutada ainsust, sest tegu on ühest kännust kasvanud puuga (kännuvõsudega). Kasutades ainsuse vormi on paremini võimalik teha vahet, kas tegu on ühe ja haruneva puuga või mitme erineva puuga.</p> <p>Pärn kasvab ja selle piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Murru kü, 61501:001:0398).</p>
16.	Mursi talu pärnad KLO4000685	Viljandi vald, Surva küla	<p>0,12 ha</p> <p>Piiranguvööndi määramisel on arvestatud, et puude grupp moodustab terviku ja kasvab lagedal künnisaarel, mis on osaliselt ümbritsetud kiviaiaga. Vööndi piir on põhikaardil kõlviku piir. Idas piirneb vöönd nimetu pinnasetee (eratee) servaga. Tee ei ole vööndisse arvatud, sest tegu on tupikteega ja puudub vajadus teed laiendada. Kuna puude grupis kasvavad puud lähestikku, on sisuliselt tegu pindalalise objektiga, mistõttu objekti piir ja piiranguvööndi piir langevad kokku.</p> <p>Puude grupis on künnisaare põhjaosas eraldiseisvana suurem puude rühm, mis on tõenäoliselt kasvama hakanud vanast kännust. Selles rühmas on üheksa tüveharu, mis on osaliselt juurekaelal kokku kasvanud. Neist lääne pool kasvab kolmepuuline ja kahepuuline rühm pärnasid. Kõik puud on elujõulised ja terve tüvega, kuid kõigi puude ümbermõõt on väike (alla 250 cm). Lisaks kasvab puude grupis nooremaid pärnasid, mille ümbermõõt on alla kahe meetri.</p>

			<p>Pärnad on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Puudel on esteetiline väärtus, sest need on märkimisväärse kõrgusega ja ilmestavad maastikku. Puudel on ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest need kasvavad Jaan Tõnissoni lapsepõlvkodu Mursi talu maal. Puud on kantud juba 1947. aasta Nõukogude Liidu topokaardile.</p> <p>Puude grupp kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Pärna kü, 89901:001:1920).</p>
17.	Mustapali tamm KLO4000684	Viljandi vald, Mustapali küla	<p>0,26 ha</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline ja lähtub raadiusest 30 m. Vööndist on välja arvatud tammest lõuna pool asuva maakividest lauda varemed, kuid vööndisse on arvatud palkait, sest tamme võra ulatub selle katusele. Vööndi määramisel on arvestatud tamme kõrget vanust ja laiuvat võra ning seda, et puu kasvab koduõuel. Suurim oht on võimalik ehitustöö ümbritseval alal, seetõttu on oluline jätta valitsejale võimalus kaalutusotsuse tegemiseks tamme kaitseks piisaval alal.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli puu väga heas seisukorras, elujõuline ja tähelepanuväärsete mõõtmetega. Tüvi on sügavalt rõmeline, terve ja haruneb madalalt (ca 1 m). Tüve ümbermõõt on 495 cm (80 cm, harunemise alt kõige peenema koha pealt). Võra on laiuv ja ühtlane üksikute kuivade okstega. Selle läbimõõt on 23 m ja kõrgus KR andmetel 28 m.</p> <p>Tammel on esteetiline väärtus, sest see on tüüpilise heades valgustingimustes kasvanud laiuva võraga võimas puu, ning dendroloogiline väärtus vanuse ja suurte mõõtmete tõttu.</p> <p>Tamm kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Saarse kü, 57002:002:0311).</p>
18.	Mägiste lühterkuusk (Mägiste kuusk) KLO4000594	Mulgi vald, Allaste küla	<p>0,23 ha</p> <p>Piiranguvööndi ulatuse määramisel on arvestatud, et puu kasvab metsas künnimaa piirist ca 10 m kaugusel. Vööndi piir kulgeb mööda künnimaa</p>

			<p>(kõlviku) piiri, mis on ühtlasi Jaanimetsa katastriüksuse (60001:001:0176) idapiir.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Tegu on hääbuva objektiga, sest kuusk on halvas seisus. Selle kaks suurt haru on kuivanud ja osaliselt murdunud, elus on vaid peaharu (kõrgeim haru) ning üks väiksem kõrvalharu. Tüve ümbermõõt harunemise alt on 400 cm (0,4 m, 356 cm (1996)). KR andmetel on kõrgus 23 m.</p> <p>Puul on siiski esteetiline väärtus selle omapärase kasvukuju tõttu ning elustikupuul väärtus jämeda ja osaliselt kuivanud võraharude tõttu.</p> <p>Kuusk kasvab ja piiranguvöönd asub eelnimetatud eramaal.</p>
19.	Oru tänava tammed (Oru t. tammed ja lõhislehine kask) KLO4000276	Viljandi linn, Oru tänav	<p>1,47 ha</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline ja arvestab tamme kasvukohta nn villade rajoonis Oru tn 21 (89713:004:0022) ja Oru tn 25 (89713:004:0180) katastriüksusel. Kuna tammed kasvavad Viljandi ürgoru veerul, on olulised maastikuilmestajad ja eriti väärtuslikud kaugvaate elemendid, siis on kasutatud maksimaalselt lubatud piiranguvööndi ulatust 50 m. Vööndisse jääb mitu hoonet. Looduses ja kaardil vööndi piiride selgemaks märkimiseks on kasutatud katastriüksuste nurgapunkte.</p> <p>Puud (kuus tamme, neli pärna ja lõhislehine kask) on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektidena ja Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296 moodustatud koondobjektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on alles viis põlistamme. Pärnad (ja lõhislehine kask (Oru tn 25 idanurgas)) on hävinud teadmata ajal.</p> <p>Oru tn 21 hoone kõrval kasvab kaks tamme. Mõlemad puud on heas seisus ja elujõulised kuigi võrades on üksikud kuivanud oksad ja tüves on mädanik.</p> <p>I tamm: ümbermõõt 390 cm. Võra ühepoolne</p>

			<p>tänavakohalt eemaldatud okste tõttu. II tamm: ümbermõõt 395 cm. Võra ühepoolne tänavakohalt eemaldatud okste tõttu.</p> <p>Oru tn 25 katastriüksusel on kasvanud neli tamme, millest kolm on heas seisus ja neljas on hävinud.</p> <p>III tamm (katastriüksuse põhjanurgal, kasvab kinnises õues) on silmamõõduliselt keskpärase ümbermõõduga.</p> <p>IV tamm (maja keskteljel): ümbermõõt on 400 cm. Võra on laiuv ja ulatub elumaja katusele, mistõttu on elumaja jäetud vööndisse.</p> <p>V tamm (lõunapoolseim, kasvab kinnises õues) on väga laiuva võraga ja erakordselt suure ümbermõõduga, sest haruneb madalalt.</p> <p>Tammed domineerivad kõrguse ja laiuva võra tõttu maastikus ja neil on esteetiline väärtus. Arvatava kõrge vanuse tõttu on neil ka dendroloogiline väärtus. Tammed kasvavad Viljandi vanalinna muinsuskaitsealal (KmR nr 27010) ja neil on miljööd loov väärtus.</p> <p>Tammed kasvavad ja piiranguvöönd asub eelnimetatud eramaaüksustel (0,9 ha) ning J. Laidoneri plats 3//3a//3b (89713:004:0020), Trepimägi 4 (89713:004:0019); Oru tn 23 (89713:004:0240). Piiranguvöönd ulatub munitsipaalmaale (0,57 ha; Oru tänav katastritunnustega 89713:002:0024, 89701:001:0235, 89701:001:0234 ja 89713:003:0053). Pärnad kasvasid munitsipaalmaal (89713:002:0024).</p>
20.	Oti mõtsik (Oti mets-õunapuu) KLO4000616	Mulgi vald, Oti küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Õunapuu kasvab künnisaarel. Piiranguvööndi määramisel on arvestatud, et tegu on väga vana puuga, mis on tundlik pinnasetöödele (sh kündmisele võra piiril). KR kaardil on puu märgitud 50 m kirde poole selle tegelikust kasvukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse puu asukohta KR kaardil.</p> <p>Õunapuu on kaitse alla võetud 1959. aastal vabariikliku tähtsusega objektina.</p> <p>Õunapuu on halvas seisus, kuid hoolimata õõnsast tüvest ja 2019. aastal murdunud harust elujõuline. Puu on tähelepanuväärse ümbermõõduga</p>

			<p>(juurekaelal mõõdetuna 560 cm). Võra läbimõõt on 16 m.</p> <p>Puul on esteetiline väärtus vanuse, elujõu ja kasvukuju tõttu ning arvatavalt väga kõrge vanuse (Eesti vanim) tõttu ka pomoloogiline väärtus.</p> <p>Soovitav on nimekujus kasutada sõna „mõtsik”, sest tegu on aed-õunapuu metsistunud isendiga, mitte liigiga mets-õunapuu (<i>Malus sylvestris</i>).</p> <p>Õunapuu kasvab ja piiranguvöönd (0,28 ha) asub ühel eramaaüksusel (Õuna-Oti kü, 60001:002:0480).</p>
21.	Oti pärn KLO4000277	Põhja-Sakala vald, Arjassaare küla	<p>0,1 ha</p> <p>Pärn kasvab Oti talu hoonete vahel. Piiranguvööndi määramisel on arvestatud, et tegu on elujõulise kõrge puuga. KR-s puudub seni kaardiobjekt ja seetõttu ka piiranguvöönd. Määrusega määratakse pärnale erikujuline piiranguvöönd. Vöönd arvestab, et pärn kasvab hoonetele lähedal, kusjuures eluhoone on vööndist välja arvatud, ja vööndi ulatuse aluseks on raadius 20 m.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Pärn on kõrgekasvuline (26 m; 2020. aasta andmed M. Suurkask). Tüvi on ühtlane ja terve. Selle übermõõt on 415 cm. Võra on ühtlane, tüvest harunevad esimesed suured oksad ca 5 m kõrguselt. Umbes 8 m kõrguselt haruneb puu kaheks ja seejärel kolmeks. Võra ulatus on 19 m.</p> <p>Pärnal on kõrge kasvu ja väga suure übermõõdu tõttu esteetiline väärtus.</p> <p>Pärn kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Otti-Matsi kü, 35701:003:0096).</p>
22.	Penuja tamm KLO4000375	Mulgi vald, Penuja küla	<p>0,67 ha</p> <p>Tamm kasvab endises Penuja mõisapargis. Piiranguvöönd on erikujuline ja see lähtub raadiusest 50 m. Kasutatud on suurimat lubatud vööndi ulatust, sest tegu on erakordselt võimsa puuga, mille naabrusesse jääb ka teisi suuri põlistammesid. Vööndisse jääb peaaegu terviklik</p>

			<p>kõrvalväljak seda ümbritsevate põlispuude (tammed, pärnad) ja vanade sarapuudega, mis väärivad säilitamist. Vööndi piir arvestab üldkasutatava Mõisa katastriüksuse (10501:001:0288) piiriga ja looduses hästi märgatava kõlviku piiriga.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud Viljandi maakonnaavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Kaitse all on üksik suur puu, mis kasvab mõisapargis peahoone kõrvalväljakul soolopuuna. Puu on väga heas seisukorras, elujõuline ja väga suurte mõõtmega. Tamm on kasvanud väga heades valgustingimustes, mistõttu on sellel erakordselt laiuv ja tihe võra, mille läbimõõt on ca 35 m. Tamme tüvi on sirge ja ühtlane. Selle ümbermõõt on 520 cm (437 cm (1981), 449 cm (1998)). KR andmetel on kõrgus 29 m.</p> <p>Kaitsealusel tammel on erakordsete mõõtmete ja vanuse tõttu dendroloogiline ja majesteetliku kasvukuju tõttu esteetiline väärtus. Tamm kasvab pärandkultuurobjektina märgitud Penuja mõisa pargis.</p> <p>Kaasnevad puud on samuti heas seisundis ja suurte mõõtmega (ümbermõõt üle 300 cm) Puude kõrgust ei ole mõõdetud.</p> <p>Tamm ja selle piiranguvöönd asuvad eelviidatud Mõisa munitsipaalmaauksusel.</p>
23.	Polli tamm KLO4000423	Viljandi vald, Paistu küla Loodi looduspark	<p>0 m</p> <p>Tamm kasvab Loodi looduspargis, mistõttu sellele piiranguvööndit ei määrata. Tamm kasvab metsas, kuid laiuva võra tõttu saab väita, et varem olid puul paremad valgustingimused.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Alates 13.03.1959 on tamm vabariikliku tähtsusega objekt (nr 276).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel (M. Suurkask) oli tamm halvas seisus. Selle tüvi on seest täielikult õõnes ja õõnsus seest põlenud. Tüvepuitu on säilinud ca 30% tüve mahust. Tüve ümbermõõt kõige peenemas osas (100 cm) on 675 cm (626 cm</p>

			<p>(1981)). Puu latv on hävinud, kõrguskasv (17 m, 20 m (1998)) on kolme enam-vähem ühekõrguse haruna. Võra on ebakorrapärane murdunud okste tõttu (suurim läbimõõt 20 m) ja halvas seisus. Võras on 40% ulatuses kuivanud oksid. Viimasel 3–4 aastal on murdunud viis suuremat oksa.</p> <p>Puul on rõmelise tüve ja jändrike okste tõttu esteetiline väärtus ning teaduslik väärtus, sest tegu on Eestis ühe vanima tammega. Puiduproovi alusel oli 1998. aastal puu arvestuslik vanus 430 aastat.</p> <p>Tamm kasvab riigimaal (Õisu metskond 122 kü, 57001:001:0047).</p>
24.	<p>Posti tänava põlispuud KLO4000132</p>	<p>Viljandi linn, Posti tn</p>	<p>0,043 ha</p> <p>Puud (hobukastan, tamm ja pärn) kasvavad linnatänavas vahetult Posti tn 20a lasteaia õueala (89713:002:0017) kõrval. Piiranguvöönd on erikujuline. Vööndi ulatuse aluseks on raadius 10 m. Selle määramisel on arvestatud hoonete paiknemist (vööndist välja jäetud) ja katastriüksuste piire ning sellega, et tamme oksad ulatuvad ca 15 m kaugusele lasteaia õuele. Posti tn kõnnitee (89710:003:0018) on arvatud vööndisse, et anda kaitseala valitsejale võimalus kaalutlusotsuse alusel seada tingimusi põlispuude kaitseks.</p> <p>Puud on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on puude seisund järgmine.</p> <p>I puu, hobukastan, on rahuldavas seisus. Puu on elujõuline. Selle võra läbimõõt on 13 m ja tüve ümbermõõt 280 cm. Tüvi on pakkadega ja selles on lõhesid. Tüvi haruneb ca 8 m kõrgusel mitmeks tugevaks haruks</p> <p>II puu, tamm, on heas seisukorras ja elujõuline. Võra läbimõõt on väga suur, 26 m (ulatub üle Posti tn sõidutee). Võrast on eemaldatud alumised oksad. Tüve ümbermõõt on 350 cm. Tüvi on sügavalt rõmeline, pakkadega ja selles on lõhesid.</p> <p>III puu, pärn, on väga heas seisus. Puu on elujõuline ja liigile tüüpiliste rippuvate okstega. Tüvi (320 cm) on terve ja ühtlane, kuigi tänava</p>

			<p>kohalt on eemaldatud suur oks.</p> <p>Puud kasvavad Viljandi vanalinna muinsuskaitsealal (KmR nr 27010) ja neil on peamiselt esteetiline, st linnamaastikku ilmestav väärtus.</p> <p>Puud kasvavad (Posti tänav, 89710:003:0018) ja ühine piiranguvöönd (Posti tn 20a kü, 89713:002:0017) asub munitsipaalmaal.</p>
25.	<p>Pärnamäe pärn (Pärnamäe pärnad (3)) KLO4000687</p>	<p>Viljandi vald, Marna küla</p>	<p>0,26 ha</p> <p>Algselt on kaitse alla võetud kolm pärna, millest on säilinud ainult üks puu, mis kasvab Pärnaõue katastriüksusel (62903:001:0029) vahetult sauna kõrval.</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline. Vööndi määramise aluseks on raadius 30 m ning arvestatud on puu suure vanuse ja väga laiuva võraga. Hoone on arvatud vööndisse, sest puu oksad ulatuvad selle katusele. Vööndisse on arvatud ka Pärnamäe katastriüksusel (62903:001:0028) asuvad abihooned, et nende võimalikul rekonstrueerimisel (näiteks liinide/trasside rajamisel, lammutustöödel) oleks kaitseala valitsejal võimalik anda tingimusi (sh valgus- ja veerežiim) vana pärna kaitseks. Vööndist on välja arvatud Pärnamäe kü-l asuv elumaja, mis asub Pärnaõue kü-l oleva sauna taga ega mõjuta kaitsealuse pärna kasvutingimusi.</p> <p>Puud on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Üks pärnadest murdus 2006. aastal ja teine on hävinud teadmata ajal.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on põlispärn väga heas seisus ja elujõuline. Pärn haruneb madalalt peaharuks ja kolmeks suureks kaarduvaks oksaks, millest kaks toetuvad maha ning on juurdunud ja moodustavad lisaladvad. Seetõttu on koondvõra laiuv. Selle läbimõõt on ca 20 m. Tüvi on väliselt terve, kuid seene viljakehadega. Tüve ümbermõõt harunemise ja paha alt (90 cm) on 435 cm. KR andmetel on puu kõrgus 24 m.</p> <p>Pärnal on esteetiline ja dendroloogiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja korba alusel otsustades väga vana puuga.</p>

			<p>Kuna kaks pärnakest on hävinud, siis muudetakse vastavalt ka objekti nime.</p> <p>Pärn kasvab ja selle piiranguvöönd asub eramaal eelnimetatud katastriüksustel.</p>
26.	Pöogle mänd KLO4000377	Mulgi vald, Pöogle küla	<p>0 m</p> <p>Mänd asub metsas. Mänd on KR kaardil märgitud 800 m loode poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse KR kaarti.</p> <p>Puu võeti kaitse alla Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Tegu on hääbuva objektiga. 2020. aasta ülevaatusel oli puu jalal kuivanud ja puukoor maha langenud ning sellel on vaid elustikuväärtus, mistõttu piiranguvööndit ei määrata. Puu kaitset jätkatakse kuni selle lõpliku hääbumiseni.</p> <p>Männi ümbermõõt on 350 cm (351 cm (1998), 397 cm (1981)) ja kõrgus on KR andmetel 23 m (1998).</p> <p>Mänd kasvab eramaal (Mõisamäe kü, 60002:001:0042).</p>
27.	Ritsu tamm KLO4000380	Viljandi vald, Pinska küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Tamm kasvab ajaloolise Ritsu talu maal, kuhu juba Venemaa üheverstasel kaardil (1904) on märgitud ruudukujuline puistu.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli tamm halvas seisus. Tamm on kasvanud väga heades valgustingimustes, mistõttu on sellel laiuv, kuid suure murdunud oksa tõttu ühekülgne võra läbimõõduga ca 17 m. Võras on kuivanud oksi. Tamme tüvi on seest pehkinud. Selle ümbermõõt on 410 cm (393 cm (1981), 384 cm (1998)). KR andmetel on kõrgus 17 m.</p> <p>Tammel on suurte mõõtmete ja vanuse tõttu dendroloogiline ning maastikuilmestajana esteetiline väärtus.</p>

			Tamm ja selle piiranguvöönd asuvad Tõru eramaaüksusel (62904:001:0622).
28.	Sabaku pärnad KLO4000381	Viljandi vald, Vardi küla	<p>0,22 ha</p> <p>Pärnad kasvavad Saariku katastriüksusel (62903:003:0820) taluaias, kuid puuvõra ulatub Sabaku katastriüksusele (62903:003:0520).</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline ja arvestab ulatusega 30 m. Saariku talu hooned on vööndist välja arvatud, v.a kelder ja kõige lõunapoolsem abihoone, mis asuvad osaliselt pärnavõra all. Selline vööndi ulatus annab kaitseala valitsejale võimaluse vajaduse korral (näiteks ehitustöödel) seada pärnade kaitseks tingimusi.</p> <p>KR kaardikihil on puud märgitud tegelikust kasvukohast 7 m põhja poole. Käesoleva määrusega on asukoht põhikaardiga ühtlustatud.</p> <p>Puud on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Pärnad on heas seisukorras ja elujõulised. Tõenäoliselt on praegused tüved kasvanud kunagise taluõuepuu kännust. Tüved on terved, osaliselt kokku kasvanud. Jämedaima tüve ümbermõõt on 210 cm. Rühmas on 16 tüve, mis on osaliselt kokku kasvanud ja harunevad eri kõrgusel ning mille oksad moodustavad laiua koondvõra. Võrades on üksikuid kuivanud oksid. Võra läbimõõt on 24 m.</p> <p>Pärnad moodustavad huvitava rühma, mistõttu on puudel esteetiline väärtus maastikuilmestajana. Puudel on dendroloogiline väärtus huvitava kasvuvormi tõttu ning ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus rahvajuttude tõttu.</p> <p>Pärnad kasvavad ja piiranguvöönd asub eelnimetatud eramaal.</p>
29.	Säga ehk Lõhmuse pärn KLO4000762	Viljandi vald, Tarvastu küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Pärn kasvab avatud kultuurmaastikus vana taluaia nurgas.</p> <p>KR kaardikihil on puu märgitud tegelikust kasvukohast 8 m loode poole. Käesoleva määrusega on asukoht põhikaardiga ühtlustatud.</p>

			<p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnaavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Pärn on heas seisukorras ja elujõuline ning tüüpilise avatud maastikus kasvanud laiuva võraga puu. Võraoksad ulatuvad maani. Võra on korrapärane ja tihe, kuid võra keskosas on murdunud oksid. Võra läbimõõt on 20 m. Tüvi on sügavalt rõmelise korbaga ja haruneb madalalt (ca 1,5 m). Tüve übermõõt on 495 cm ((100); 402 cm (1981), 432 cm (100) (1998)) ja kõrgus on KR andmetel 21 m (1997).</p> <p>Pärnal on ühtlane tihe võra, mistõttu on puul esteetiline väärtus maastikuilmestajana. Puul on ka dendroloogiline väärtus arvatavalt väga kõrge vanuse tõttu.</p> <p>Nimekujus on arvesse võetud ajaloolist küla ja talu nime.</p> <p>Pärn kasvab ja selle piiranguvöönd asub eramaal Lõhmuse katastriüksusel (79703:003:0470; 0,24 ha). Vöönd ulatub ka Uue-Säga katastriüksusele (79703:003:0061; 0,04 ha).</p>
30.	Taari künnapuud KLO4000857	Viljandi vald, Taari küla	<p>0,15 ha</p> <p>Tegu on pindalalise üksikobjektiga (maastikku ilmestava puude grupiga). Seetõttu langeb piiranguvööndi piir kokku objekti piiriga. Vöönd on erikujuline, selle määramisel on arvestatud künnapuude kasvukohaga Viljandi-Põltsamaa maantee ääres lagedal põllul künnisaarel madala uhtoru pervel.</p> <p>Esimene künnapuu võeti kaitse alla 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina ja alates 17.03.1959 on see vabariikliku tähtsusega objekt. Nn emapuu hääbus 2000. aastate alguses ja grupi moodustavad künnisaarel kasvavad teised põlised künnapuud. Puude vööndid on liidetud nii, et tekib pindalaline objekt – Taari künnapuude grupp. Puud on heas seisukorras ja erineva übermõõduga, suurimad puud on üle 350 cm übermõõduga.</p> <p>Puud kasvavad lähestikku ja moodustavad ühtesulava grupi, mistõttu on sellel lagedat</p>

			<p>maastikku ilmestav väärtus.</p> <p>Objekt asub eramaal Kolga-Aadu katastriüksusel (71503:002:0452).</p>
31.	<p>Tamme-Koori tamm ehk Viiralti tamm KLO4000858</p>	<p>Viljandi vald, Vana-Võidu küla</p>	<p>50 m (0,77 ha)</p> <p>Tamm kasvab avatud maastikus oru nõlval. Võõndi ulatuseks on maksimaalne lubatud raadius 50 m, sest tamm on üldrahvalikult kuulus ja väga võimas. Piiranguvõõndi määramisel on arvestatud kasvutingimuste säilitamist ja puu vaadeldavust.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud 1937. aastal. Alates 17.03.1959 on puu vabariikliku tähtsusega objekt (nr 284).</p> <p>Puu on rahuldavas seisukorras ja elujõuline. Sellel on laiuv ühtlane võra (läbimõõt 17 m), kuid võras on suuri kuivanud oksid, sh peaharu. Tamme tüve ümbermõõt on erakordselt suur 550 cm (455 cm, kõrgus 12 m (1959), 484 m (1981)). Tüves on plombeeritud õõnsus.</p> <p>Tammel on dendroloogiline väärtus, sest sügavalt rõmelise koore tõttu on sellel arvatavalt väga kõrge vanus. Puu on esteetilise väärtusega ja hästi vaadeldav. Sellel on ajaloolis-kultuuriline tähtsus, sest tegu on üleriigiliselt ja rahvusvaheliselt tuntud kunstniku Eduard Viiralti töölt tuntud puuga.</p> <p>Tamm kasvab ja piiranguvõõnd asub ühel eramaaüksusel (Tamme kü, 89201:004:0900).</p>
32.	<p>Tammemäe tammed (Tammemäe tammed (16)) KLO4000856</p>	<p>Viljandi vald, Vanamõisa küla</p>	<p>0,99 ha</p> <p>Piiranguvõõndi määramisel on arvestatud, et tegu on hajali kasvate vanade tammedega, millest igapähele on määratud eraldi võõnd 30 m ja seejärel on võõndid liidetud. Tegu on pindalalise üksikobjektiga (puude rühmaga), millele ei määrata täiendavat piiranguvõõndit, st objekti ja selle piiranguvõõndi piir langevad kokku.</p> <p>Tammed on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Alates 17.03.1959 on puuderühm vabariikliku tähtsusega objekt (nr 278).</p> <p>Tammed kasvavad looduslikul pikliku kujuga</p>

			<p>künkal ja selle ümber. Rühmas on 15 vanemat puud. Tammed on elujõulised, kuid keskpäraste mõõtudega. Suurima tamme ümbermõõt on 290 cm. Nõlval kasvab juurekaelalt kaheharuline tamm, mille ümbermõõt kõige peenemas kohas, harunemise all on 465 cm.</p> <p>Vanadel puudel on maastiku ilmestajana esteetiline väärtus. Puud kasvavad kinnismälestisel ohverdamiskoht „Tammemägi” (KmR reg nr 13311). Paljude legendide ja rahvajuttude tõttu on paigal ajaloolis-kultuuriline väärtus.</p> <p>Objekt asub eramaadel (Tammemäe kü, 62901:001:0570; 7,3 ha ja Rattamaa-Jaani kü, 62901:001:0890; 0,26 ha).</p>
33.	Tuhalaane tamm KLO4000379	Mulgi vald, Tuhalaane küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Piiranguvööndit on vähendatud, sest tamm kasvab avatud kultuurmaastikus künnisaarel ja künnimaale piirangute (v.a kündmine tamme võra lähialal) seadmine endises ulatuses ei ole põhjendatud ega vajalik.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Tamm on heas seisukorras, tüüpilise lagedal alal kasvanud puu laiuva võraga ja elujõuline ning sel on suured mõõtmed. Tüvi on õõnes ja sellel on piksekahjustus. Puu haruneb madalalt ja ümbermõõt harunemise alt (110 cm) on 520 cm (446 m (1981), 475 cm (1998)). Võra läbimõõt on 22 m ja kõrgus KR andmetel 20 m (1998). Tamm on esteetilise väärtusega, sest sellel on laiuv dekoratiivne võra ja puu on maastikus hästi vaadeldav. Puul on dendroloogiline väärtus arvatavalt kõrge vanuse ja suurte mõõtmete tõttu ning ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus.</p> <p>Puu kasvab ja selle piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Kuuse kü, 60001:003:0550).</p>
34.	Tõllamäe tamm KLO4000424	Viljandi vald, Loodi küla, Loodi looduspark	<p>0 m</p> <p>Tamm kasvab Loodi looduspargis Sinialliku oja kõrgel kaldal. Puule ei määrata piiranguvööndit, sest see kasvab Loodi looduspargis. Tamm kasvab KmR alusel Loodi mõisapargis (reg nr 14603) ja</p>

			<p>see on olnud pargi aktsentpuu.</p> <p>Käesoleva määrusega on tamme asukoht KR kaardil viidud vastavusse selle asukohaga põhikaardil.</p> <p>Tamm on kaitse all 1958. aastast. Alates 17.03.1959 on puu kaitse all vabariikliku tähtsusega objektina (nr 277).</p> <p>Tamm on halvas seisus. Selle võras on palju suuri kuivi oksid ja tüves on õõnsused. Tamme tüvi on sügavalt rõmelise koorega. Kuna tüvi on õõnes, siis on selle ümbermõõdu kohta erinevad tulemused: 570 cm (1958), 646 cm (1981) ja 563 cm (1998).</p> <p>Puul on esteetiline ja ajaloolis-kultuuriline väärtus ning väga kõrge vanuse tõttu ka teaduslik väärtus. Pärandkultuuriobjektide andmekogu andmetel on tegu Tõllamäe hiitammega (899:PUU:001), kuid puu ei ole KmR objekt.</p> <p>Tamm kasvab riigi omanduses oleval maal (Õisu metskond 121 kü, 57001:001:0025).</p>
35.	Undi tamm KLO4000760	Viljandi vald, Mustivere küla	<p>50 m (0,77 ha)</p> <p>Tamm kasvab avatud kultuurmaastikus künka nõlval.</p> <p>Piiranguvööndi ulatuse aluseks on maksimaalne lubatud raadius 50 m. Vööndi määramisel on arvestatud puu ülisuuri mõõtmeid, kasvutingimuste säilitamise vajadust ja puu vaadeldavust. KR kaardil on tamm märgitud 11 m põhja poole selle tegelikust kasvukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse KR kaarti.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on tamm suure tüveõõnsuse tõttu rahuldavas seisukorras, kuid elujõuline. Puul on laiuv, kuid suure murdunud haru tõttu ebakorrapärane võra (läbimõõt 21 m) ja ülisuur tüve ümbermõõt 653 cm (590 cm (1981), 590 cm, kõrgus 22 m (1998)).</p> <p>Tammel on arvatava väga kõrge vanuse ja</p>

			<p>erakordselt suurte mõõtmete tõttu dendroloogiline ja esteetiline väärtus. Puul on ajaloolis-kultuuriline kohalik tähtsus, sest tamm on osa ajaloolise Undi karjamõisat ümbritsenud haljastusest. Undi tamm on jämeduselt teine Viljandimaa kaitsealune tamm.</p> <p>Tamm kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Undi-Karjamõisa kü, 62901:002:0029).</p>
36.	Upsi tamm KLO4000859	Põhja-Sakala vald, Uia küla	<p>0,17 ha</p> <p>Tamm kasvab Upsi oja kaldajärsakul metsas. Selle piiranguvööndi määramise aluseks on 30 m ning vööndi piir kulgeb oja kaldal, kusjuures oja ei ole vööndisse arvatud.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud 1959. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 287).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli puu seisund rahuldav, kuigi tüve peaharu on osaliselt kuivanud, võras on kuivanud oksid ja tüves on õõnsus. Tegu on väga vana ja ülisuure ümbermõõduga tammega. Tüve ümbermõõt tüve kõige peenemas osas ca 0,7 m kõrguselt on 675 cm (625 cm (1981), 656 cm (1998)). Hoolimata kuivanud harust on puu võra laiuv (läbimõõt 20 m).</p> <p>Tammel on mõõtmete ja vanuse tõttu peamiselt dendroloogiline väärtus ja kohalik maastikku ilmestav väärtus. Upsi tamm on Viljandimaa jämedaim kaitsealune tamm.</p> <p>Tamm kasvab eramaal Upsi-Jüri katastriüksusel (36001:002:0290).</p>
37.	Vainristi ristimänd (Ristimänd) KLO4000855	Põhja-Sakala vald, Iia küla	<p>50 m (0,77 ha)</p> <p>Puu kasvab metsatee ääres ja on ajalooliste kaartide põhjal olnud pidevalt ümbritsetud metsast, v.a kagu pool.</p> <p>Piiranguvööndi ulatuse aluseks on maksimaalne lubatud raadius 50 m ja selle määramisel on arvestatud puu kõrgust. Sellise vööndi ulatuse korral on kaitseala valitsejal võimalik seada tingimusi lageraie keelamiseks ja tagada männi kaitse tuule eest. Väiksema raadiusega kui 50 m (kokku 100 m) mets muutub ise tuuleõrnaks ega paku ka põlismännile kaitset.</p>

			<p>Mänd on kaitse alla võetud 1937. aastal. Alates 17.03.1959 on mänd vabariikliku tähtsusega objekt (nr 274).</p> <p>Mänd oli 2020. aasta ülevaatusel rahuldavas seisukorras. Puu tüvi on õõnsustega ja seda on vigastanud karu (Sakala, 29.10.2015), kes on tõenäoliselt hävitanud ka tüvel olnud risti kujutise. Tüve ümbermõõt oli 2020. aastal 253 cm (KR andmetel 260 cm ja kõrgus 25 m (1998), 252 cm, kõrgus 21 m (1981)). Mänd on kitsa võraga (võra läbimõõt 6 m).</p> <p>Männil on esteetiline väärtus ja see on hästi vaadeldav. Puul on kohalik ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest see on ristipuu ja selle kohta on rahvajutte. Männil on dendroloogiline väärtus selle arvatavalt väga kõrge vanuse tõttu – kaitse alla võtmise ajal loeti puu vanuseks ca 400 aastat.</p> <p>Puu kasvab eramaal Vana-Vainristi katastriüksusel (36001:003:0020; 0,46 ha). Piiranguvöönd ulatub riigimaale (Kõpu metskond 11 kü, 36001:003:0018; 0,31 ha).</p>
38.	Viiratsi tammed KLO4000661	Viljandi vald, Viiratsi alevik	<p>0,3 ha</p> <p>Piiranguvööndit on vähendatud. Selle määramisel on arvestatud, et tegu on kahe üksteisest eemal kasvava väga vana tammega, millele on mõlemale määratud eraldi vöönd 30 m ja seejärel on vööndid liidetud. Tegu on pindalalise üksikobjektiga (puude rühmaga), millele ei määrata täiendavat piiranguvööndit, st objekti ja selle piiranguvööndi piir langevad kokku. Vööndist on välja arvatud koguduse hoone ja elumajad nii, et vööndi piir kulgeb mööda hoonete tammede poolset perimeetrit. Lastekodu tänav (89201:002:0053) on arvatud vööndisse, sest sealsed võimalikud kaevetööd võivad mõjutada tänavapoolse tamme juurestikku. Võrade ja juurestike kaitseks on vööndisse arvatud piirnevad Lastekodu tn 4 (89201:002:0540) ja Viiratsi pst 2/1 (89201:002:0210) katastriüksus osaliselt.</p> <p>Tammed on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Alates 17.03.1959 on puuderühm vabariikliku tähtsusega objekt (nr 278).</p>

			<p>I tamm (tänavapoolne) on rahuldavas seisus. Sellel on laiuv ühtlane võra (läbimõõt 25 m), mille oksad on püsivuse tagamiseks omavahel seotud. Võra algab kõrgelt, sest alumised võraharud on murdunud. Seetõttu on tüvel suured vigastused. Tüves on mädanik ja juurekaelal õõnsus. Tüve ümbermõõt on 480 cm.</p> <p>II tamm on väga heas seisus. Sellel on tüüpiline heades tingimustes kasvanud puu laiuv võra, mille läbimõõt on 27 m. Võra algab madalalt (2 m). Tüvi on terve mitme paha ja paksenditega ning sügavalt rõmeline. Tüve ümbermõõt kõige peenemas kohas enne harunemist (ca 1,6 m maapinnast) on 600 cm.</p> <p>Vanadel puudel on maastiku ilmestajana esteetiline väärtus. Puud kasvavad ajaloolise Viiratsi mõisa pargialal. Suuremal puul on ka dendroloogiline väärtus arvatavalt väga kõrge vanuse erakordse ümbermõõdu tõttu. Viiratsi suurem tamm on jämeduselt kolmas Viljandimaa kaitsealune tamm.</p> <p>Tammed kasvavad eramaal Lastekodu tn 2 katastriüksusel (89201:002:1120; 0,14 ha). Piiranguvöönd ulatub munitsipaalmaale Viiratsi pst 2a (89201:002:0055; 0,09 ha) ja Keskuse (89201:002:0063) katastriüksusele ning eelnimetatud Lastekodu tänavale (kokku 0,03 ha), samuti eelnimetatud eramaadele (kokku 0,04 ha).</p>
39.	Vooru tamm KLO4000349	Viljandi vald, Vooru küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Tamm kasvab vanal Vooru riigimõisa heinamaal Õhne jõe oru nõlval üksikpuuna.</p> <p>Tamm on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli puu seisund rahuldav, kuigi tüve ülaosa on lõhestunud. Tegu on väga vana ja erakordse ümbermõõduga tammega. Tüve ümbermõõt on 575 cm (532 cm (1981), 541 cm (1998)). Võra haruneb ca 5 m kõrguselt suurteks kõrvalharudeks ja on tüüpiline heades tingimustes kasvanud puule ühtlaselt laiuv (läbimõõt 24 m). Külgoksad kaarduvad maani. Võras on kuivi oks.</p> <p>Tammel on mõõtmete ja vanuse tõttu peamiselt dendroloogiline väärtus ning ajaloolis-</p>

			<p>kultuuriline kohalik väärtus ajaloolise Vooru mõisa haljastuse osana ja kohalikku maastikku ilmestav väärtus.</p> <p>Tamm kasvab ja piiranguvöönd asub eramaal Alatalu katastriüksusel (79704:003:0720; 0,2 ha) ja vöönd ulatub ka Sigala katastriüksusele (79704:003:0013; 0,08 ha).</p>
40.	Väike-Saadu pärnad ja pihlakas KLO4000756	Viljandi vald Kassi küla	<p>0,37 ha</p> <p>Tegu on vana mahajäetud taluõue kõrgete puudega. Piiranguvöönd on erikujuline ja arvestab künnimaa, kõlviku ja tee piiriga. Vööndi piir kulgeb põhja- ja idaosas mööda künnimaa piiri (Kasastani põllu katastriüksus, 57001:002:1150), edasi mööda põhikaardil olevat puistupiiri ja puistu äärel oleva pärna eraldiseisvat vööndipiiri, mis on liidetud puistule, ning lääneosas mööda pinnastee äärt (eratee; Riineri katastriüksus, 57001:002:1180), kusjuures tee ei jää vööndisse.</p> <p>Puud (pärnad ja pihlakas) on kaitse alla võetud 1990. aastal Viljandi maakonnavalitsuse määrusega nr 296.</p> <p>Ajaloolise taluõue piiridel on kolm kahekaupa kokku istutatud pärnapaari.</p> <p>I pärnapaar on kokku kasvanud ca 160 cm kõrguseni. Kõige peenemas kohas harunemise all (50 cm) on tüve ümbermõõt 435 cm. Mõlemad puud on rahuldavas seisus. Puude võrades on hulga kuivi oksi. Tüvedel on seente viljakehad.</p> <p>II pärnapaar on kokku kasvanud ca 120 cm kõrguseni. Kõige peenemas kohas harunemise all (110 cm) on tüve ümbermõõt 470 cm. Mõlemad puud on rahuldavas seisus tüvelõhede tõttu. Puude võrades on üksikuid kuivi oksi.</p> <p>III pärnapaar, mis on lõunapoolsem ja asub õuepuistust pisut eemal, on kokku kasvanud ca 30 cm kõrguselt. Kõige peenemas kohas harunemise all on tüve ümbermõõt 430 cm (I tüve ümbermõõt 240 cm, II tüvel 260 cm). Mõlemad puud on heas seisus. Puude võrades on kuivi oksi.</p> <p>IV puu, pihlakas, on väga halvas seisus. Tegu on hääbuva objektiga. Puult on murdunud suur tüveharu, mistõttu on tüvi sügavalt vigastatud.</p>

			<p>Tüve ümbermõõt on 210 cm (213 cm (1998)). Kuna Hendrik Relve andmetel on tegu Eestis jämeduselt teisel kohal oleva pihlapuuga, siis jätkatakse kaitset.</p> <p>Puudegrupil on peamiselt maastikku ilmestav tähtsus ja kohalik ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest need märgivad ajaloolist talukohta (pärandkultuuriobjekt (570:TAK:071)).</p> <p>Puud kasvavad ja piiranguvöönd asub jätkuvalt riigi omandis oleval maal (Väike-Saadu kü, 89901:001:1141).</p>
41.	Välgita pärn KLO4000259	Viljandi vald, Välgita küla	<p>0,17 ha</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline. Vööndi ulatuse aluseks on raadius 25 m. Selle määramisel on arvestatud puu kõrgust ja seda, et puu kasvab vahetult 24131 Taari-Auksi tee (71503:001:0125) ja eramaa piiril. Vööndist on välja jäetud eramaal asuv hoone. Kuna võra ulatub tee kohale, on tee katastriüksus arvatud vööndisse, et kaitseala valitsejal oleks vajaduse korral võimalik pärna kaitseks tingimusi seada.</p> <p>KR kaardil asub puu ca 25 m kirde pool selle tegelikust kasvukohast looduses. Käesoleva määrusega on asukoht parandatud.</p> <p>Pärn on kaitse all 1937. aastast. Alates 17.03.1959 on puu kaitse all vabariikliku tähtsusega objektina (nr 280).</p> <p>Pärn on halvas seisus. Kolmest harust on täispikkuses säilinud vaid maanteepoolne haru. 2005. aastal murdus ja eemaldati täies ulatuses üks harudest. Hiljem murdus ka umbes 10 m kõrguselt teine haru, mis on külgoksast kasvatanud uue võra. Säilinud terviktüvi on terve, selle ümbermõõt on 260 cm (130). Murdunud tüvel on alaosas suured vigastused.</p> <p>Puul on siiski esteetiline väärtus maastikuilmestajana ja ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus, sest pärn on ajaloolise Välgita mõisa õuepuu.</p> <p>Pärn kasvab ja selle piiranguvöönd on eramaal (Välgita mü, 71503:001:0052; 0,1 ha) ning ulatub ka eelnimetatud riigimaale (0,07 ha).</p>

42.	Õitsemäe õunapuu (Õitsemäe metsõunapuu) KLO4000615	Viljandi vald, Kookla küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Õunapuu kasvab metsa ja põllumaa piiril. Piiranguvöönd arvestab õunapuu suhteliselt madalat kasvu ja seda, et puu kasvukoht asub pooles ulatuses tuulevarju pakkuvast metsas.</p> <p>Puu on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Tegu on Eesti ühe vanima ja suurima aedõunapuu (<i>Malus domestica</i>) metsistunud isendiga.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli õunapuu väga heas seisus. Õunapuu haruneb ca 70 cm kõrgusel kaheks peaaegu võrdseks haruks. Õunapuu tüvi on pahklik, selle ümbermõõt on harunemise all 325 cm (313 cm (2011), 269 cm (1981)). Hendrik Relve andmetel oli puu kõrgus 2011. aastal 14 m.</p> <p>Õunapuul on teaduslik (pomoloogiline) tähtsus, sest tegu on väga vana oma liigi esindajaga. Puu on tervikliku laiuva võraga ja kõrge kasvuga, mistõttu on õitsemise ajal puul suur esteetiline väärtus maastikuilmestajana.</p> <p>Õunapuu kasvab ja piiranguvöönd asub eramaal (Õitsemäe kü, 62901:001:0026; 0,15 ha) ja (Peedumetsa kü, 89801:001:0182; 0,13 ha).</p>
43.	Ööversti künnapuu (Ööversti jalakas) KLO4000440	Mulgi vald, Saate küla	<p>0,27 ha</p> <p>Puu kasvab avatud kultuurmaastikul.</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline ja see lähtub ulatusest 30 m. Vööndit on vähendatud, sest 24202 Penuja–Lilli tee (10502:003:0021) ja teisel pool teed asuv põllumaa ei avalda puule negatiivset mõju ning seetõttu ei ole otstarbekas ega vajalik teele ja põllumaale piiranguid seda.</p> <p>Puu on kaitse all 1940. aastast. Alates 30.04.1966 on puu kaitse all vabariikliku tähtsusega objektina (nr 384).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli künnapuu väga heas seisus. Sellel on ühtlane madalat algav võra (14 m). Puu on juurekaelalt väga suure ümbermõõduga ja pahkliku tüvega. Tüve</p>

			<p>übermõõt on 520 cm (472 cm (1998), 446 cm (1981), 438 (1940)). Hendrik Relve andmetel oli puu kõrgus 1998. aastal 19 m.</p> <p>Puul on teaduslik väärtus, sest tegu on Eesti ühe suurima künnapuu isendiga ja arvatavalt väga vana oma liigi esindajaga. Puu on tervikliku laiuva võraga ja kõrge kasvuga, mistõttu on puul suur esteetiline väärtus maastikuilmestajana. Puul on suur ajaloolis-kultuuriline väärtus legendide tõttu ja puu on arheoloogiamälestis (KmR nr 13204, Ohvrijalakas).</p> <p>Nimi on muudetud. Eelistada nimekuju Hendrik Relve liigimääratlust „künnapuu” (<i>Ulmus laevis</i>).</p> <p>Künnapuu kasvab ja piiranguvöönd asub ühel eramaaüksusel (Ustimäe kü, 10502:003:0750).</p>
<p>Geoloogilised (rändrahnud, aluspõhja paljandid ja koopad) ja hüdrogeoloogilised (allikad) üksikobjektid. Andmed rahnude kohta on pärit Enn Pirruse raamatust „Eestimaa suured kivid. Suurte rändrahnude lugu” (2009) ja H. Viidingult (1986). 2020. aasta välitöödel täpsustati rändrahnude asukohad. Kõik rahnud on ürglooduse objektid. Rahnude, paljandite (sh koobaste) ja allikate kirjeldamisel on tuginetud ürglooduse raamatule (ÜRL).</p>			
1.	Ahjuoja rändrahn (Ahuoja rändrahn ehk „Kalevipoja tool“) KLO4001031	Viljandi vald, Lalsi küla	<p>10 m</p> <p>Piiranguvööndi määramisel on arvestatud seda, et rahn asub lagedal alal rohumaal. Vööndit vähendatakse, sest ei ole asjakohane seada piiranguid kogu rohumaale, mis asub senises 50 m ulatusega vööndis.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud 1939. aastal. 1964. aastal võeti rahn kaitse alla kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Tegu on suure heas seisukorras migmatiitrahuga. ÜRL andmetel on rahnu pikkus 5,3 m, laius 3,5 m, kõrgus 3,2 m ja übermõõt 13,4 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on esteetiline ja kohalik ajaloolis-kultuuriline (seotud muistenditega) väärtus. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Määrusega taastatakse objekti kaitse alla võtmise aegne nimi Ahjuoja, sest praegu kehtiv nimi on</p>

			<p>kirjaveaga (Ahuoja kivi).</p> <p>Objekt ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Ahjuoja kü, 32802:002:0290).</p>
2.	Auksi rändrahn KLO4001231	Viljandi vald, Auksi küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rahn asub metsas. Selline piiranguvööndi ulatus annab kaitseala valitsejale võimaluse rahnu ümbruse kujundusraieks tingimusi seada.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Tegu on suure heas seisukorras graniitrahnuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 6,2 m, laius 3,4 m, kõrgus 2,3 m ja übermõõt 17 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga, mis on piirkonna üks suurimaid.</p> <p>Rahnul on suuruse tõttu esteetiline väärtus.</p> <p>Objekt ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Auksi-Kooli kü, 71501:001:0117).</p>
3.	Härjamäe rändrahn (Suur rändrahn) KLO4001002	Viljandi vald, Vanamõisa küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rahn asub oosi nõlval lageraie langil.</p> <p>Rahn on KR kaardil märgitud ca 430 m kirde poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht KR kaardil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 201).</p> <p>ÜLR andmetel on rahnu pikkus 5,7 m, laius 3,5 m, kõrgus 3,2 m ja übermõõt 14,8 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn graniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on peamiselt teaduslik tähtsus, sest rahn on kivimiliselt koostiselt pegmatiit, mis on harva esinev kivimitüüp.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Vanameksi kü, 62901:001:0760).</p>
4.	Iivakivi ehk	Mulgi vald,	30 m (0,28 ha)

	<p>Vanapagana kivi KLO4000441</p>	<p>Sudiste küla</p>	<p>Piiranguvööndi määramisel on arvestatud, et rahn asub metsas.</p> <p>Selline vööndi ulatus annab kaitseala valitsejale võimaluse raiele tingimuste seadmise kaudu tagada hiidrahnule sobiva ümbruse.</p> <p>Rahn on KR kaardil märgitud <i>ca</i> 7 m edela poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht KR kaardil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all alates 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 1).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 10,5 m, kõrgus 3,0 m ja übermõõt 25,7 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn graniitgneiss. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu hiidrahnuga.</p> <p>Tegu on übermõõdult suurima Viljandimaa rahnuga. Rahnul on ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus rahvajuttude tõttu. Rahnul ja seda ümbritseval vanal metsal on esteetiline väärtus koosmõju tõttu.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Vana-Pilgo kü, 60001:006:0490).</p>
<p>5.</p>	<p>Jaanikildi rändrahn (Jaanikildi rahn) KLO4000497</p>	<p>Mulgi vald, Mõõnaste küla</p>	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Piiranguvööndi määramisel on arvestatud seda, et rahn asub haritava põllumaal eraomanduses oleva pinnastee ääres, kusjuures pinnastee on arvestatud vööndisse. Selline ulatus annab võimaluse tee ehitustööde korral kaitseala valitsejal rahnu ja selle ümbruse kaitseks tingimusi seada.</p> <p>KR kaardil on rahnu asukoht märgitud rahnu tegelikust asukohast looduses <i>ca</i> 10 m kagu poole. Käesoleva määrusega täpsustatakse rahnu asukoht KR kaardikihil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1939. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 200).</p> <p>Rahn on heas seisukorras ja tähelepanuväärsete mõõtmetega. Ürglooduse raamatu andmetel on</p>

			<p>tegu graniitrahuga, mille pikkus on 6,6 m, laius 5 m, kõrgus 1,2 m ja übermõõt 17,4 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on suuruse ja asukoha tõttu maastikus esteetiline väärtus, ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus, sest arvatavalt on tegu ohvrikiviga (ei ole KmR objekt), ja looduskaitseajalooline väärtus, sest rahn on kaitse all alates 1939. aastast.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad eramaal (Jaanikildi kü, 19202:002:0640; 0,02 ha) ja piiranguvöönd ulatub ka Kaasiku katastriüksusele (19202:002:0430; 0,01 ha).</p>
6.	Kivilõppe Kalevipoja kivi KLO4001252	Viljandi vald, Kivilõppe küla	<p>0 m</p> <p>Rahn asub Võrtsjärves (VEE2083800). Seetõttu on see kaitstud veekaitset puudutavate seadustega ega vaja eraldi piiranguvööndit looduskaitseseaduse tähenduses. KR kaardil on rahnu asukoht ekslik, see on märgitud rahnu tegelikust asukohast looduses ca 15 m kirde poole. Käesoleva määrusega täpsustatakse rahnu asukoht KR kaardikihil.</p> <p>Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 209).</p> <p>Rahnul on esteetiline väärtus, sest see on maastikuliselt mõjuv objekt. Rahnul on ka ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus, sest see on seotud muistenditega. Rahn on pärandkultuuriobjekt.</p> <p>Rahnu ei ole võimalik täpselt mõõta selle asukoha tõttu vees, kuid ligikaudne übermõõt on Enn Pirruse andmetel 15 m.</p> <p>Objekt asub riigimaal.</p>
7.	Kivilõppe Vanapagana kivi KLO4001252	Viljandi vald, Kivilõppe küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rändrahn asub liigniiskel maal metsas. Kaitsevööndit vähendatakse, sest ei ole asjakohane seada piiranguid kogu metsale, mis asub senises 50 m ulatusega vöödis.</p> <p>Rändrahn on kaitse all Viljandi maakonnaavalitsuse 21. augusti 1990. a määruse</p>

			<p>nr 296 alusel.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu graniitrahnuga, mille pikkus on 4,2 m, laius 3,6 m, kõrgus 1,7 m ja übermõõt 12,1 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rändrahnul on peamiselt ajaloolis-kultuuriline tähtsus legendide tõttu.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaatüksusel (Paganakivi kü, 79703:003:1770).</p>
8.	Kõrvi suurkivi KLO4001001	Viljandi vald, Aidu küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Piiranguvööndi määramisel on arvestatud rahnu asukohta metsaveerel. Kaitsevööndit vähendatakse, sest ei ole asjakohane seada piiranguid kogu metsale, mis asub senises 50 m ulatusega vöödis. Põhikaardil on rahnu asukoht eksitav, see on märgitud tegelikust asukohast 60 m kirde poole. Määrusega tehakse KR kaardil muudatus.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1937. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 199).</p> <p>ÜLR andmetel on tegu graniitrahnuga, mille pikkus on 7,9 m, laius 6,5 m, kõrgus 1,7 m ja übermõõt 23,5 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnude lähedase rahnuga, mis on Viljandimaa üks suurimaid rahne.</p> <p>Rahnul on omapärase kuju ja suuruse tõttu esteetiline väärtus ja kuna see on Eesti I looduskaitse registri objekt, siis on sellel looduskaitseajalooline väärtus. Rahnul on ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus rahvajuttude tõttu.</p> <p>Rahn ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal (Kõrvi kü; 57001:002:0592).</p>
9.	Labidakivi KLO4000498	Põhja-Sakala vald, Kibaru küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rahn asub metsas vääriselupaiga VEP205901 piiril. Kaitsevööndit vähendatakse, sest ei ole asjakohane seada piiranguid kogu metsale, mis asub senises 50 m ulatusega vöödis. Selline</p>

			<p>vööndi ulatus annab kaitseala valitsejale võimaluse raiele tingimuste seadmise kaudu tagada hiidrahnule sobiva ümbruse.</p> <p>Rahn on KR kaardil märgitud ca 30 m lääne poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht KR kaardil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1937. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 206).</p> <p>Tegu on mahult suurima Viljandimaa rahnuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 10,4 m, kõrgus 3,3 m ja übermõõt 24,4 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn migmatiitgraniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnude lähedase rahnuga.</p> <p>Rahnul on ajaloolis-kultuuriline väärtus (kohalik) rahvajuttude tõttu. Rahnul ja seda ümbritseval põlismetsal on esteetiline väärtus koosmõju tõttu. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse. Vääriselupaiga kaitse-eesmärk on laane-kuusikud ja kuuse segametsad, kus on palju bioloogiliselt vanu puid. VEP-leping puudub.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad riigiomanduses oleval maal (75901:005:6415, Vastsemõisa metskond 3 kü).</p>
10.	Lahmuse kivi KLO4001007	Põhja-Sakala vald, Lahmuse küla	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Rahn asub haritavaal põllumaal künnisaarel.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1937. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 207).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 5 m, kõrgus 2,9 m ja übermõõt 12,4/13,7 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn migmatiitgraniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on teaduslik väärtus, sest tegu on kivimiliselt tähelepanuväärse rahnuga (analoogne Lepakose kiviga), mida leidub enamasti Viljandimaal, kuid mujal harvem. Rahn ilmestab</p>

			<p>maastikku. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse (nr 134).</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Kõrgemäe kü; 75901:003:1000).</p>
11.	Laiakivi rändrahn KLO4001000	Põhja-Sakala vald, Supsi küla	<p>0,1 ha</p> <p>Rahn asub haritaval põllumaal künnisaarel. Piiranguvöönd on erikujuline ja see lähtub vööndi ulatusest 50 m. Kuna tegu on väga suure übermööduga rahnuga, mis on külastatav, siis on oluline tagada ajalooline ja hooldatud juurdepääs rahnule.</p> <p>KR kaardil on rahn märgitud ca 25 m kirde poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht kaardil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1941. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 192).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 8,3 m, laius 5,1 m, kõrgus 3,1 m ja übermööd 21,6 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn graniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnude lähedase rahnuga.</p> <p>Rahn ilmestab maastikku. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse. Rahnul on ajaloolis-kultuuriline väärtus (kohalik), sest selle kohta on mitu muistendit.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Laiakivi kü; 36001:005:0011).</p>
12.	Lepakose rändrahn KLO4001005	Põhja-Sakala vald, Kootsi küla	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Piiranguvööndi määramisel on arvestatud seda, et rahn asub lagedal alal rohumaal Navesti jõe ja nimetu külavahetee vahel ega ole asjakohane seada piiranguid maanteele ja soisele rohumaale, mis asuvad senises 50 m ulatusega vöödis.</p> <p>Rahn on KR kaardil märgitud 7 m edela poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht KR kaardil.</p>

			<p>Rahn on kaitse alla võetud 1959. aastal vabariikliku tähtsusega objektina (nr 204).</p> <p>Tegu on suure heas seisukorras graniitrahuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 6,5 m, laius 5,9 m, kõrgus 2,8 m ja übermõõt 18 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on teaduslik väärtus, sest tegu on kivimiliselt tähelepanuväärse rahnuga (analoogne Lahmuse kiviga), mida leidub enamasti Viljandimaal, kuid mujal harvem. Rahnul on esteetiline väärtus maastikuilmestajana.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad eramaal (Jõeääre kü; 61501:001:0226).</p>
13.	Liivasaare talu rändrahn (Suur rändrahn) KLO4000975	Viljandi vald, Taganurga küla	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Rahn asub lagedal heinamaal ega ole asjakohane seada piiranguid soisele rohumaale, mis asub 50 m ulatusega vöödis.</p> <p>Rahnu asukoht KR kaardil on märgitud 11 m loode poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse objekti asukoht KR kaardil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1938. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 131).</p> <p>Tegu on suure järskude külgedega graniitrahuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 5,8 m, laius 4,4 m, kõrgus 3 m ja übermõõt 17,5 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on esteetiline väärtus maastikuilmestajana. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Nimekujuna eelistada kaitse alla võtmise aegse talunimega varianti.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaal (Liivametsa kü; 32801:002:0129).</p>

14.	Lõhavere linnamäe rändrahn (Suur rändrahn) Rahn ei ole registriobjekt.	Põhja-Sakala vald, Lõhavere küla	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Rahn asub Lõhavere linnamäe kaitsevööndis (KmR reg nr 13326) rohumaal.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1941. aastast Lõhavere rahnuna ajaloolisel riigi omanduses oleval maal (Aimla metskond, Lõhavere vahtkond kv 2). Rahn ei ole kantud KR-i, mistõttu antakse sellele kood ja määratakse piiranguvöönd.</p> <p>Rahnu kivim on määramata ja mõõtmistulemused on ÜLR-s lahknevad. Algaktis on rahnu übermõõduks märgitud 13,5 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on peamiselt kohalik väärtus suuruse tõttu ja ajaloolis-kultuuriline väärtus võimaliku ohverdamispaigana ajaloolise linnamäe juures. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel riigimaaüksusel (Aimla metskond 50 kü; 75902:002:5907).</p>
15.	Oore talu rändrahn (Jõessaare rändrahn, Suur rändrahn, Paaksimaa kivi, Oore talu kivi, Kõo kivi) KLO4000978	Põhja-Sakala vald, Paaksimaa küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Piiranguvööndi määramisel on arvestatud, et rahn asub metsas.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1940. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 136).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu graniitrahnuga, mille pikkus on 9,2 m, laius 5,1 m, kõrgus 2,5 m ja übermõõt 23,1 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnuide ligidase rahnuga, mis on üks suurimaid Viljandimaal.</p> <p>Rändrahnul on suuruse tõttu esteetiline väärtus ja looduskaitseajalooline väärtus, sest see oli märgitud juba Eesti I looduskaitse registris (1940).</p> <p>Nimekujuna eelistada kaitse alla võtmise aegset nime Oore talu rändrahn, sest kaitse alla võtmise ajal asus kivi Oore nr 45a talu maal. Jõessaare</p>

			<p>nime päritolu ei ole teada.</p> <p>Objekt ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Andrese 44 kü; 35701:001:0930).</p>
16.	<p>Paksu talu rändrahn (Paksu suurkivi) KLO4001004</p>	<p>Põhja-Sakala vald, Tääksi küla</p>	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Rahn asub ajaloolise Paksu talu õues, mistõttu see ei vaja suuremat vööndi ulatust.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1938. aastast kahe dokumendi alusel (08.02.1938 ja 02.09.1938). Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 203).</p> <p>Tegu on kõrge graniitrahnuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 4,6 m, kõrgus 3 m ja übermõõt 12,1 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on ajaloolis-kultuuriline väärtus (kohalik) rahvajuttude tõttu ja esteetiline väärtus kuju tõttu. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Määrusega taastatakse rahnu kaitse alla võtmise aegne nimi hilisema dokumendi alusel.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Paksu kü; 54501:003:0034).</p>
17.	<p>Ristivälja suurkivi (Ristivälja rändrahn) KLO4000974</p>	<p>Viljandi vald, Parika küla</p>	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rahn asub lagedal põllumaal teede ristumiskohas. Selline vööndi ulatus annab kaitseala valitsejale võimaluse tegevustele tingimuste seadmise kaudu tagada kultuskivile sobiv ümbrus.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1939. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 130).</p> <p>Tegu on suure lapiku rahnuga, mis asetseb suuremas osas pinnases. Rahnu lael on piklik lohk. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 7,4 m, kõrgus 1,4 m ja übermõõt 24,5 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn plagiograaniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnu lähedase rahnuga, mis on suuruselt teine rahn Viljandimaal.</p>

			<p>Rahnul on ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus rahvajuttude tõttu ja esteetiline väärtus kuju tõttu. Rahn on ohvrikivi (KmR reg nr 13228). Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Määrusega taastatakse rahnu kaitse alla võtmise aegne nimi Ristivälja suurkivi.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Ristivälja kü; 32801:003:0242).</p>
18.	Rõngu talu rändrahn (Rõugu kivi) KLO4001003	Põhja-Sakala vald, Tääksi küla	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Rahn asub lagedal põllumaal kõrgete puudega künnisaarel.</p> <p>Rahn on KR kaardil märgitud <i>ca</i> 12 m edela poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht KR kaardil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1938. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 202).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 5,2 m, laius 4,1 m, kõrgus 2 m ja übermõõt 15,5 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn graniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Nimekujuna on Rõugu kivi ekslik, sest Maa-ameti ajalooliste kaartide andmebaasi järgi on tegu ajaloolise Rõngu Jaani taluga. Kuna Tartumaal on ajalooline Rõngu mõis ja alevik, siis on selguse huvides rahnu nime täiendatud sõnaga „talu”.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Rõngu kü; 54502:002:0480).</p>
19.	Sammuli rändrahn (Sammuli rahn) KLO4000496	Viljandi vald, Vardja küla, Viljandi MKA	<p>0 m</p> <p>Rahn asub Viljandi maastikukaitsealal Viljandi piiranguvööndis (KLO1000279) ajaloolisel põllumaal künnisaarel. Piiranguvööndit ei määrata, sest kaitseala kaitsekord tagab rahnu kaitse.</p> <p>Rahn on KR kaardil märgitud <i>ca</i> 15 m edela poole</p>

			<p>selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht KR kaardil.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 194).</p> <p>Tegu on suure lapiku rahnuga. Rahnu lael on piklik lohk. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 6,7 m, kõrgus 2,4 m ja übermõõt 20 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn graniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnude lähedase rahnuga.</p> <p>Rahnul on ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus rahvajuttude tõttu ja esteetiline väärtus maastikuilmestajana.</p> <p>Rahn asub eramaal (Sammuli kü, 89801:001:0454).</p>
20.	Sootsa talu rändrahnud (Õisu rändrahnude rühm) KLO4001206	Mulgi vald, Kalvre küla	<p>0,22 ha ja 10 m</p> <p>Sootsa talu rändrahnud on osa Õisu kivikülvist ja moodustavad rühma, mille igale neljale rahnule on määratud eraldi piiranguvöönd. Lagedal õuemaal asuvatele rahnudele on määratud vöönd ulatusega 10 m. Metsas asuvale nn Vanapagana istekivile on määratud vöönd, mille ulatuse aluseks on 30 m ning see on erikujuline ja ulatub külavahetele. Sellisel juhul on võimaliku teeremondi korral seada rahnu kaitseks tingimusi.</p> <p>Rändrahnud on kaitse all 1937. aastast. Alates 17.03.1959 on tegu nelja vabariikliku tähtsusega registriobjektiga (nr 195, 196, 197 ja 198).</p> <p>I rahnu pikkus on 6,3 m, laius 4,4 m, kõrgus 1,5 m ja übermõõt 17,6 m. II rahnu pikkus on 6,3 m, laius 4,4 m, kõrgus 1,5 m ja übermõõt 16,1 m. III rahnu pikkus on 4,3 m, laius 3,6 m, kõrgus 1,9 m ja übermõõt 11,7 m. IV rahnu (Vanapagana istekivi) pikkus on 5,9 m, laius 4,2 m, kõrgus 1,3 m ja übermõõt 15,3 m.</p> <p>Kivimiliselt koostiselt on tegu roosaka, keskmisekuni jämedakristallilise graniitgneissiga, milles on K-päevakivi ja kvartsi kristallid pikiteljega ühesuunalise eelisorientatsiooniga. See kivimtüüp on suurte rahnude puhul Viljandimaal</p>

			<p>valdavaks, st tüüpiline.</p> <p>Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on kaks rahnu kohaliku tähtsusega suured rahnud ja kaks maakondlikult tähelepanuväärsed suured rahnud.</p> <p>Rahnudel on suuruse ja kuju tõttu esteetiline väärtus maastikuilmestajana ning teaduslik väärtus, sest kivikülviga seotud rahnukogum on ÜLR andmetel Viljandimaal tavapäratu. Rahnudel on looduskaitseajalooline tähtsus, sest kaks neist olid kantud Eesti I looduskaitse registrisse (nr 133 ja 135). Rahvajuttude tõttu on ühel rahnul (Vanapagana istekivi) ajaloolis-kultuuriline väärtus.</p> <p>Rahnud ja piiranguvööndid (0,29 ha) asuvad eramaa (Sootsa kü, 19202:006:0150), kuid piiranguvöönd ulatub osaliselt Ilvese kü-le (19202:006:0048; 0,02 ha). Vanapagana istekivi piiranguvöönd ulatub ka munitsipaalmaale (0,02 ha) Keldrimäe tee L4 (48001:001:0419).</p>
21.	Tammeveski kivi KLO4001006	Põhja-Sakala vald, Kobruvere küla	<p>10 m (0,03 ha)</p> <p>Rahn asub lagedal põllumaal. Rahnu asukoht KR kaardil on 5 m edela pool selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega täpsustatakse rahnu asukoht kaardil.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1939. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 205).</p> <p>Tegu on suure järskude külgedega ja läbiva praoga kaheks jaotunud graniitrahnuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 6 m, laius 5 m, kõrgus 2,2 m ja übermõõt 17,7 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on esteetiline väärtus maastikuilmestajana. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse. Rahvajutu andmetel võib olla tegu Kobruvere hiiepaiga ohvrikiviga, kuid rahn ei ole KmR-s arvel.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel</p>

			eramaaüksusel (Tammepõllu kü; 87001:002:0176).
22.	Tuhalaane rändrahn KLO4000529	Mulgi vald, Tuhalaane küla	<p>0 m</p> <p>Rahn asub kaitsealuses Tuhalaane põlispuude grupis (KLO1200046), mistõttu sellele ei määrata eraldi piiranguvööndit.</p> <p>Rändrahn on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Tegu on suure graniitrahnuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 6,5 m, laius 3,9 m, kõrgus 3,3 m ja ümbermõõt 16,4 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on suuruse ja asukoha tõttu esteetiline väärtus maastikuilmestajana.</p> <p>Rahn asub eramaal Tuhalaane kiriku aias (60001:003:0063).</p>
23.	Tõnumihkli talu rändrahn (Linnamäe rändrahn) KLO4001008	Põhja-Sakala vald, Reegoldi küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rahn asub metsas.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud 1940. aastal Tõnumihkli talu rändrahnu nime all. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 208).</p> <p>Rahnu kivim on määramata ja mõõtmistulemused on lahknevad. Ürglooduse raamatu viimase mõõtmise (H. Viiding, 1986) andmetel on rahnu pikkus 5 m, kõrgus 1,3 m ja ümbermõõt 17,1 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on suuruse tõttu esteetiline väärtus maastikuilmestajana ja looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse (nr 473).</p> <p>Taastatud on rahnu kaitse alla võtmiseaegne nimekuju.</p> <p>Rahn ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal Tõnu (75902:002:0322; 0,15 ha) ja Lehola (75902:002:0071; 0,13 ha) katastriüksusel.</p>

24.	Virapuu rändrahn (Viirapuu rändrahn, Naatsaku rändrahn) KLO4000897	Mulgi vald, Lilli küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rahn asub metsas. Selline võõndi ulatus annab kaitseala valitsejale võimaluse raiete tingimuste seadmise kaudu tagada hiidrahnule sobiva ümbruse.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1937. aastast. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 2).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 8 m, kõrgus 2,3 m ja ümbermõõt 20,5 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn graniitgneiss. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnude lähedase rahnuga.</p> <p>Tegu on Viljandimaa ümbermõõdult kuuenda rahnuga. Rahnul ja seda ümbritseval põlismetsal on esteetiline väärtus koosmõju tõttu. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud Eesti I looduskaitse registrisse.</p> <p>Määrusega taastatakse kaitse alla võtmise aegne nimekuju Virapuu, mis on antud endisaegse vahtkonna järgi. Rahn asub tookordsel kvartalil nr 144.</p> <p>Rahn ja piiranguvõõnd asuvad riigiomanduses oleval maal Paanikese metskond 24 katastriüksusel (60002:002:0054).</p>
25.	Väike-Kõpu rändrahn (Puiatu suurkivi) KLO4000495	Viljandi vald, Väike-Kõpu küla	<p>30 m (0,27 ha)</p> <p>Rahn asub võsastuval heinamaal. Piiranguvõõnd on erikujuline ja see lähtub võõndi ulatusest 30 m. Kuna tegu on väga suure ümbermõõduga rahnuga, mis ilmestab maastikku, siis on oluline tagada ajalooline hooldatav juurdepääs rahnule. Seetõttu on võõndi piiriks eratee, mis tagab rahnule juurdepääsu ja vaadeldavuse.</p> <p>Rahn on KR kaardil märgitud 70 m edela poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukoht kaardil.</p> <p>Rändrahn võeti kaitse alla 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina ja alates 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 193).</p>

			<p>Tegu on graniitrahuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 6,4 m, laius 4,5 m, kõrgus 2 m ja ümbermõõt 18,3/20 m. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on maastikku ilmestav väärtus suuruse tõttu.</p> <p>Rahnu nimi on segaduse vältimiseks muudetud ja seda nimetatakse asukoha küla (Väike-Kõpu) järgi, sest Jõgevamaal Puiatu külas asub samuti Puiatu rändrahn.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel nimetul eramaaüksusel (62902:001:0158).</p>
26.	Väluste rändrahn KLO4000530	Viljandi vald, Väluste küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Rahn asub metsas. Selline vööndi ulatus annab kaitseala valitsejale võimaluse raiele tingimuste seadmiseks, sh vaate avamiseks.</p> <p>Rändrahn on kaitse all 1964. aastast kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 5,7 m, kõrgus 2,45 m ja ümbermõõt 16,1 m. Kivimiliselt koostiselt on rahn graniit. Enn Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Tegu on Võrtsjärve lääneranniku ühe suurima rahnuga.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad riigimanduses oleval maal Aimla metskond 304 katastriüksusel (79701:002:0104).</p>
Aluspõhja paljandid ja koopad			
1.	Hendrikhansu „Põrgu” KLO4001053	Mulgi vald, Sarja küla	<p>1,6 ha</p> <p>Tegu on nn joonobjektiga Hendrikhansu oja kaldal, millele määratud piiranguvöönd on erikujuline. See arvestab Hendrikhansu oja (oja jääb vööndisse) ja paljandi vastaskaldal olevat Männiku katastriüksust (10501:002:1032, ei jää vööndisse) nii, et vööndipiir on ühtlasi katastriüksuse lõunapiir. Hendrikhansu luha</p>

			<p>katastriüksuse (48001:001:0628) lääneosa jääb vööndisse kuni paisjärve veepiirini. Luha arvamine vööndisse on oluline maastikulisel kaalutlusel, sest luhalt avaneb paljandile parim vaade.</p> <p>Paljandi peal on arvestatud vööndi ulatusega 30 m, sest tegu on metsaalaga, kus on vaja eemaldada paljandile ohtlikud, st varingut põhjustada võivad puud, ning säilitada maastiku kujunduse seisukohalt olulised vanad männid.</p> <p>Paljand on kaitse alla võetud 1960. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Objekt koosneb mitmest lähestikku asuvast paljandist ja nendes olevatest väikestest koobastest. Paljandid asuvad ca 150 m pikkuse reana Sarja ehk Hendrikhansu oja ääres, kus paljanduvad Aruküla lademe ülemise osa, Tarvastu kihtide kollakas- ja roosakaspunased põimjaskihilised liivakivid. Suurim on kolmanda, Hendrikhansu Põrgu nime all tuntud paljandi avaneva profiili kõrgus (6,4 m).</p> <p>Eesti Entsüklopeedia andmetel on tegu Viljandi maakonna pikima liivakivipaljandiga, mille kogupikkus on 67 m. Seetõttu on paljanditel maastikuline väärtus. Kuna tegu on Aruküla lademe ülemise osa esindusliku avamusalaga, on paljandil teaduslik väärtus. Rahvajuttude tõttu on sellel ka ajaloolis-kultuuriline väärtus.</p> <p>Paljandite rühm asub eramaal (Uue-Mudara kü; 10501:002:0831; 0,85 ha) ja riigi omandis oleval maal eelnimetatud Hendrikhansu luhal (0,75 ha).</p>
2.	Lopa paljand ja koobas KLO4001086	Mulgi vald, Päigiste küla	<p>0,67 ha</p> <p>Lopa paljand ja koobas asuvad Lopa ehk Pöogle oja vasakul kaldal oja ja sälkorus voolava allikaoja ühinemiskohal. Sälkorus asub ka teine mõõtmel peaaegu sama suur paljand (nn Lopa 2). Piiranguvöönd lähtub paljandist kui punktobjektist, mille kese on koopasuue. Vöönd on erikujuline ja selle aluseks on raadius 50 m, mis tuleneb veekaitsevööndi ulatusest. Pöogle oja ja paljandi vastaskaldal asuv ala (0,1 ha; Ansi kü, 60002:001:1080) on vööndist välja arvatud.</p> <p>KR kaardil on Lopa paljandi piiranguvööndiks</p>

			<p>märgitud ka Pöögle oja kaldaala teisel pool oja, mis ei kuulu paljandi juurde ega ole vajalik objekti kaitseks. Piiranguvööndi piir on korrigeeritud nii, et tekib maastiku järgiv puhvertsoon, millega tagatakse ka liivakivipaljandi ja koopa elupaiga kaitse. Seetõttu väheneb ka vööndi pindala.</p> <p>Lopa paljand võeti kaitse alla 1990. aastal Viljandi maakonnavalitsuse määrusega nr 296.</p> <p>Paljandi kalda kõrgus on 6,5 m, paljandi kogupikkus on 21,9 m, seinami pikkus on 21,9 m ja kõrgus 5,3 m; paljandunud seinami pindala on 33,5 m². Mõõtudelt kuulub väikepaljandite hulka. Paljandi suhteline nulljoon on Pöögle oja veetase. Lopa 2 paljand asub Lopa 1 paljandi lähedal, parkümmend meetrit vastuvoolu sätkorus. Paljandi kalda kõrgus on 7,4 m, paljandi kogupikkus on 16,9 m ja kõrgus 3,4 m, paljandunud seinami pindala on 43,3 m². Mõõtudelt kuulub väikepaljandite hulka. Paljandi suhteline nulljoon on sätkoru põhi. Paljandi jalamilt väljub väike allikas vooluhulgaga 0,1 l/s. Koos Lopa 1 paljandiga ja väikse allikaga väärtustab Lopa 2 veel enam seda Pöögle oja lõiku (Vellak 1998).</p> <p>Paljand on ühtlasi Lopa paljandi loodusala (RAH0000262, EE0080505) pindalaga 0,8 ha, mille eesmärk on elupaigatüüpide liivakivipaljandite (8220) ja koobaste (8310) kaitse.</p> <p>Paljandis asuv koobas „Lopa põrgu” on üks pikemaid looduslikke koopaid Eestis, pikkusega kuni 43 m (Vellak 1996).</p> <p>Lopa paljandil on teaduslik tähtsus, sest selles on Eesti pikim sufosioonilise ehk põhjavee väljauhte toimel tekkinud koobas. Paljand ilmestab maastikku ja sellel on ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest paljandi ümbrus on saanud tuntuks A. Kitzbergi teose „Kauka jumal” tegevuskohana ning rahvajuttude tõttu.</p> <p>Paljand ja koobas ning nende ühine piiranguvöönd asuvad Lopalauri katastriüksusel (10502:001:0620).</p>
3.	Maimu koobas	Mulgi vald,	0,55 ha

	ehk Mäkiste põrguhaud KLO4001054	Allaste küla	<p>Piiranguvöönd on erikujuline ja arvestab katastriüksuse piire. Luha katastriüksus (60001:001:0020) on vööndist välja arvatud, sest maaharimine ürgoru pervel ei ole paljandile mõju avaldanud.</p> <p>Objekt on kaitse alla võetud 1960. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Mäkiste Põrguhaud ehk Maimu koobas asub Halliste ürgoru lisaoru vasakpoolses järsus nõlvas keskdevoni lademe punase liivakivi kihtides. Ürglooduse raamatu andmetel on koobas tekkinud nüüdseks kuivanud allika kulutava tegevuse tulemusel. Koopa kõrgus on 3 m, laius 12 m ja pikkus 7,5 m (pindala <i>ca</i> 70 m²).</p> <p>Nõlva jalamil Maimu koopast <i>ca</i> 5 m madalamal (<i>ca</i> 30 m allavoolu) avanev väikese vooluhulgaga langeallikas on uuristanud liivakividesse väikese koopa, mille kõrgus on 30 cm, laius 50 cm ja sügavus 60 cm. Allikaoja suubub Halliste jõkke.</p> <p>Allikal on teaduslik ja ajaloolis-kultuuriline tähtsus, sest allika ja koopa kohta on rahvajutte ning need on kirjandusklassika hulka kuuluva loo tegevuskohaks.</p> <p>Koobas ja selle piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel (Mäkiste-Hansu kü, 60001:001:0182).</p>
4.	Suislepa paljand KLO4001090	Viljandi vald, Suislepa küla	<p>0,7 ha</p> <p>Tegu on väikepaljandiga, mis asub Suislepa endises mõisapargis.</p> <p>Suislepa paljand võeti kaitse alla 1990. aastal Viljandi maakonnavalitsuse määrusega nr 296.</p> <p>See on Aruküla lademe Tarvastu kihtide ülemise osa paljand, mis on ligikaudu 15 m pikk ja kuni 2 m kõrge. Paljandi seinas on kolme avaga <i>ca</i> 14 m pikkune võlvja laega tunnelilaadne madal käik. Koobas on inimesele läbitav kuni lõunapoolse avani. Käigu laius on 0,9–1,2 m, kõrgus on keskosas kuni 1,3 m. Kohalike elanike hulgas on see tuntud Kaljukoopa nime all. Paljand ja madalad koopad on huvitavad eelkõige seetõttu, et tegu on jõest maakerke tõttu</p>

			<p>kaugemale jäänud objektidega.</p> <p>Paljandil on teaduslik tähtsus, sest see on Aruküla lademe ülemise osa avamusala, ja kohalik maastikku ilmestav tähtsus.</p> <p>Paljand ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal Laululava kü (79704:002:0050) ja munitsipaalmaal Kooli tee (89901:001:0076) kü.</p>
5.	Vaida oru paljandid ja Annienu koobas KLO4001087	Mulgi vald, Veelikse küla	<p>2 ha</p> <p>Objekt on kaitse alla võetud 1960. aastal kohaliku tähtsusega objektina (Vaida org), kusjuures ei ole täpsustatud objekti piire. Tegu on kahe paljandiga, millest üks asub oja vasakul ja teine paremal kaldal.</p> <p>Vaida 1 paljand ehk Annienu paljand asub Vaida ürgoru veerul ja see on suurim mitmest lähestikku asuvast paljandist. Vaida 1 paljandi avaneva profiili kõrgus on ürglooduse raamatu andmetel 4,5 m ja pikkus <i>ca</i> 60 m. Selles paljandis asub <i>ca</i> 2 m kõrgune, 5 m laiune ja 6 m pikkune Annienu koobas, mis on tekkinud allikate toimel. Allikas väljub koopa tagumisest vasakust nurgast ja moodustab piki vasakut koopa külge voolava ojakese vooluhulgaga 2 l/s. Oja väljub koopast ja suubub 9 m kaugusel olevasse Hendrikhansu oja.</p> <p>Vaida 2 paljand on väiksem ja asub suuremast paljandist 150 m allavoolu oja paremal kaldal. See on 20 m pikkune ja 7 m kõrgune liivajärsak, kus ülemise 4 m ulatuses paljanduvad kollakad liivakivid üksikute valge liivakivi pesadega. Järsaku alumine osa on kaetud rusukaldega.</p> <p>Mõlemad paljandid asuvad Sarja ehk Hendrikhansu oja ääres, kus paljanduvad Aruküla lademe ülemise osa, Tarvastu kihtide kollakas- ja roosakaspunased põimjaskihilised liivakivid.</p> <p>Suuremal paljandil on teaduslik väärtus Aruküla lademe ilmeka paljandina ja seetõttu, et paljand on fossiilsete kalade leiukoht. Koopal on samuti teaduslik tähtsus, sest selles on võimalik jälgida vee kulutusprotsesse koopa moodustumisel. Paljandite rühmal ja koopal on maastikuline väärtus ning rahvajuttude tõttu ajaloolis-kultuuriline väärtus.</p>

			<p>Nimekujus kajastub objekti kaitse alla võtmise aegne nimi, sest paljandid asuvad kahel pool jõekallastel ja on oru lahutamatu osa. Samuti on lisatud viide koopale.</p> <p>Paljandite rühm ja koobas asub eramaal Neitsioru (10501:004:0014) ja Kerdi (10501:001:0107) katastriüksusel.</p>
<p>Hüdrogeoloogilised objektid. Allikate jaotamisel tähtsusklassidesse on kasutatud Ülo Heinsalu (1976) klassifikatsiooni, mille alusel allikad jaotuvad vastavalt vooluhulgale ja hüdrogeoloogilistele parameetritele I ja II kategooria allikateks.</p>			
1.	Jaama allikas KLO4001088	Viljandi vald, Kassi küla	<p>0,64 ha</p> <p>Piiranguvööndi määramisel on aluseks võetud allika kaldavööndi ulatus, arvestades allika asukohta põhikaardil, ja seda on korrigeeritud nii, et kaitstud oleks kogu allikaline ala maaparanduskraavide vahel. Vööndi piir kulgeb kirde- ja loodeosas mööda Juhkamimetsa katastriüksuse (57001:002:0106) piiri, kaguosas järgib vööndi piir kõlviku piiri ja edelaosas astangul langeb kokku allika kaldavööndi piiriga.</p> <p>Jaama allikas on oma olemuselt allikaline ala, kus vesi immitseb maapinnast välja paljudest kohtadest ning moodustab ühinedes veerikka oja. Seetõttu on tegu pindalalise objektiga, kus objekti pindala langeb kokku selle piiranguvööndi pindalaga.</p> <p>Allikas on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Tegu on Sakala kõrgustiku idanõlval asuva tõusuallikaga. Ürglooduse raamatu andmetel on allika läbimõõt 1 m ja sügavus 20 cm ning väljavool on kuni 10 l/s. Allikas voolab lühikese ojana kraaviks kaevatud Massumõisa ojja. Allikas on ümbritsetud maaparandussüsteemist Jaama II Muri. Allikas on veeregistri objekt (VEE4712200). PKAB andmetel on allikas pärandkultuuriobjekt (570:ALL:001), mis on rahvasuus arvatav hiie(ravi?)allikas, kuid see ei ole KmR objekt. See on endise Paistu valla suurima väljavooluga allikas.</p>

			<p>Allikal on teaduslik ja veekaitseline tähtsus ning esteetiline ja ajaloolis-kultuuriline väärtus. Ülo Heinsalu (1976) andmete tuginedes on tegu I kategooria allikaga, millel on eriline teaduslik, veemajanduslik ja esteetiline väärtus ja mis vajab ranget kaitset.</p> <p>Allikad ja piiranguvöönd asuvad eramaal eelnimetatud Juhkamimetsa katastriüksusel ja Piirikivi katastriüksusel (57001:002:0702).</p>
2.	Rutu allikas KLO4001089	Mulgi vald, Ainja küla	<p>0,77 ha</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline. Selle määramise aluseks on võetud allika kaldavöönd raadiusega 50 m, kuid vööndist on välja jäetud elamu.</p> <p>Allikas on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296.</p> <p>Allikas asub Rutu mõhnastiku (mägede) edelanõlval ajaloolise Rinna metsavahikohas. Allikas moodustab allikajärve, mille põhjas on mitu väiksemat allika väljavoolu. Allikaoja suubub Ikepera oja. Allikas on veeregistri objekt (VEE4715300).</p> <p>Allikal on teaduslik ja veekaitseline tähtsus ning esteetiline ja ajaloolis-kultuuriline väärtus. Ü. Heinsalu (1976) andmete tuginedes on tegu I kategooria allikaga, millel on eriline teaduslik, veemajanduslik ja esteetiline väärtus ja mis vajab ranget kaitset.</p> <p>Allikas asub ühel eramaaüksusel (Haki kü; 60001:007:0029).</p>
Maastiku üksikelemendid ehk pinnavormid			
1.	Lüütre org KLO1000526	Mulgi vald, Sarja küla	<p>9,1 ha</p> <p>Lüütre org on Halliste ürgoru lisaorg, mille põhjas voolab Lüütre oja (VEE1136700).</p> <p>Kuna tegu on pindalalise üksikobjektiga (negatiivse pinnavormiga), siis sellele täiendavat piiranguvööndit ei määrata ning objekti ja piiranguvööndi piirid langevad kokku. Vöönd on erikujuline ja see arvestab oru läänepoolse perve</p>

		<p>kõrgemat äärt. Vööndi piiri on idaosas korrigeeritud nii, et see langeb kokku 50 m ulatusega ojast ehk oja kalda ehituskeeluvööndi ulatusega, mille tõttu muutub objekti pindala ca 2 ha suuremaks (endine pindala 7,2 ha). Piiranguvöönd on piiritletud kõlvikupiiri, kõrgusjoonte ja katastriüksuste piiriga nii, et haaratud oleks ürgoru ilmekaim lõik. Seni kehtinud vööndist arvatakse välja Pikamatsi Veski õueala.</p> <p>Lüütre org võeti kaitse alla 1990. aastal Viljandi maakonnavalitsuse määrusega nr 296.</p> <p>Org on järskude nõlvadega, millest voolab välja väikeseid allikaid. Orus on kaks paljandit, millest suurem asub oja vasakul kaldal. See on ca 60 m pikkune ja kuni 6 m kõrge pankjate kollakaspunaste Aruküla lademe Tarvastu kihtide liivakivide paljand. Väiksem, 3–4 m kõrgune ja 6 m pikkune paljand asub oja paremal kadal Pikamatsi Veski lähedal. Oru põhjas voolab looklevas looduslikus sängis selgeveeline Lüütre oja. Oru lammil on palju jämedat lamapuitu.</p> <p>Lüütre org on väärtuslik eelkõige tervikliku maastikuelemendina. Sellel on nii maastikuline kui ka teaduslik väärtus eelkõige ilmeka reljeefi ja esindusliku paljandi tõttu ning ökoloogiline tähtsus väljakujunenud lammikoosluse tõttu.</p> <p>Lüütre org asub eramaadel Lüütre (10501:002:0053, 3,53 ha), Mudila (10501:002:0051, 4,68 ha) ja Pikamatsi-Veski (10501:002:1150, 0,94 ha) katastriüksusel.</p>
--	--	---

Piiranguvööndi tabelis 2 esitatud ulatus on kaitstavate objektide asukohta ja looduslikke tingimusi arvestades võttes optimaalne nende kaitse tagamiseks. Piiranguvööndis kehtib keskkonnaministri 2. aprillil 2003. a määrusega nr 27 kehtestatud „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri”, mida käesoleva määrusega ei muudeta.

Üksikobjektide piiranguvööndi kogupindala on 35,75 ha, sellest 30,9 asub eramaal, 2,39 ha munitsipaalmaal, 1,3 ha riigimaal ja 1,17 ha jätkuvalt riigi omandis oleval maal. Kuuete objektile ei määratud piiranguvööndit, sest need asuvad kaitsealadel.

3. Menetluse kirjeldus /täiendatakse pärast avalikku väljapanekut/

Viljandi maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide ümbritseva piiranguvööndi ulatust

määrava määruse eelnõu ja kaardimaterjali avalik väljapanek toimus 2021. a Keskkonnaameti Tartu ja Viljandi kontoris ning asukohajärgsetes omavalitsustes. Teade eelnõu avaliku väljapaneku aja ja Keskkonnaameti ettepanekuga avalikku arutelu mitte korraldada, kui selleks soovi ei avaldata, ilmus 2021. a väljaandes Ametlikud Teadaanded (teade nr), ... 2021. a üleriigilise levikuga ajalehes Sõnumileht ja maakondlikus ajalehes Sakala. Loodusobjektide piiranguvööndi ulatuse muutmise eelnõuga sai tutvuda ka omavalitsuste koduleheküljel ja Keskkonnaameti veebilehel.

Looduskaitseaduse §-s 13 sätestatud piirangute ulatuse muutmise menetluse käigus saadeti...-le kaitsealust loodusobjekti sisaldava kinnisasja omanikule (kaasomanikule) tähtkirjaga avaliku väljapaneku kohta väljastusteatega teade, millele oli lisatud määruse eelnõu ja märke, et seletuskirjaga on võimalik tutvuda keskkonnaameti kodulehel või kohaliku omavalitsuse kodulehel, ning info, et soovi korral saadetakse seletuskiri kodaniku soovitud aadressile.

Määruse eelnõu ja seletuskiri saadeti e-kirjaga Riigimetsa Majandamise Keskusele, Eesti Erametsaliidule, Maanteeametile ja Muinsuskaitseametile ning järgmistele omavalitsustele: Viljandi linnavalitsusele, Mulgi valla, Põhja-Sakala valla ja Viljandi valla vallavalitsusele. Kirjas paluti esitada põhjendatud ettepanekuid ja vastuväiteid ning kirjad sisaldasid teadet, et kui Keskkonnaamet ei ole kirjas nimetatud tähtaja jooksul postitatud vastust saanud, loetakse, et kinnisasja omanik/omavalitsus on looduse üksikobjekti piiranguvööndi ulatuse muutmise (vähendamise) nõustunud.

Kirjalikult laekus / ei laekunud Keskkonnaametile ... ettepanekut. Laekunud märkused ja ettepanekud ning nende arvesse võtmine või arvestamata jätmine on esitatud tabelis 3. Keskkonnaamet on vastanud ettepanekute tegijatele kirjalikult. */täiendatakse pärast avalikku väljapanekut/*

Tabel 3. Laekunud seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt avaliku väljapaneku perioodil väljasaadetud kirjadele

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus

Omniva (Eesti Post) tagastas Keskkonnaametile adressaatideni mitte jõudnud käesoleva menetlusega seotud kinnistute omanike kirja.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Lopa paljand ja Lopa koobas on ühtlasi ka Lopa loodusala (RAH0000262, EE0080505) pindalaga 0,8 ha.

Seetõttu on eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50), mille eesmärk on looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja linnustiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2. Loodusalade nimekiri alapunktile 182 kanti loodusalade nimekirja Lopa loodusala, mis on määratud loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide liivakivipaljandite (8220) ja koobaste (8310) kaitseks. Seetõttu tuleb Lopa paljandil tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Lopa loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile nr 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 43, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 24. märtsi 2020. a rakendusotsusega (EL) 2020/494, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kolmeteistkümnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2020) 1713 all, ELT L 111, 8.04.2020, lk 1–175).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Lopa paljandi loodusala piire ning siia see vastavusse Lopa paljandi piiridega. Loodusalalt arvatakse välja Ansi katastriüksusel (60002:001:1080) 0,1 ha suurune ala ja Lopalauri katastriüksusel (10502:001:0620) asuv põllumaa 0,13 ha. Loodusala pindala on pärast piiri korrigeerimist 0,67 ha.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on neutraalne loodus- ja elukeskkonnale. Eelnõus käsitletud loodusobjektid on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel (oluline) mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 ostab riik kaitsealuse kinnistu omaniku soovil eramaad, mille sihtotstarbelist kasutamist kaitsekord oluliselt piirab. Määruses käsitletavate looduse üksikobjekte ümbritseva piiranguvööndi maa-ala oli juba varem kaitse all ja neile kehtivat kaitse-eeskirja ei muudeta, st kaitsekord ei muutu. Määruse jõustumisega ei teki riigil kohustust nende kinnistute omandamiseks, st eramaade riigile ostmise kulu ei teki.

Kuna määrusega vähendatakse piiranguvööndite ulatust, siis vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine, sest väheneb üksikobjekte ümbritsevate piiranguvööndite kogupindala. Summa, mille võrra tulu suureneb, ei ole märkimisväärne, sest piiranguvööndite vähenemine on pindalaliselt väike. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse § 68 alusel sätestatud looduse üksikobjekti piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist.

Üksikobjekti tüüpiline piiranguvöönd on ringikujuline ja selle pindala on 0,78 ha ($3,14 \times r^2 = 3,14 \times 2500 = 7850 \text{m}^2$, kus $r = 50 \text{ m}$). Viljandimaal oli 01.01.2021 seisuga 66 (44 (puud/ puude gruppi) +24 (rahnu)) nn punktobjekti, mille piiranguvöönd kokku oli 51,48 (66 x 0,78) ha, seitse maastikuelementi piiranguvööndite pindalaga 13,52 ha ja kaks allikat vööndi pindalaga 0,2 ha. Kokku oli piiranguvööndi summaarne pindala 65,2 ha, millel oli maksusoodustus 50%.

Pärast piiranguvööndite korrigeerimist on Viljandimaa kaitstavate loodusobjektide summaarne piiranguvöönd 35,75 ha, sh Mulgi vallas 19,88 ha, Põhja-Sakala vallas 2,9 ha, Viljandi vallas 11,38 ha ja Viljandi linnas 1,52 ha. Eramaal asub kokku 30,9 ha, munitsipaalmaal 2,39 ha, riigiomanduses oleval maal 1,29 ha ja jätkuvalt riigi omandis oleval maal 1,17 ha.

Määruse eelnõul on seotud kõikide määruses nimetatud omavalitsuste üldplaneeringuga. Kehtestatud üldplaneeringud jäävad kehtima niivõrd, kui need ei ole vastuolus ehitusseadustiku, planeerimisseaduse ning looduskaitseaduse ja selle alusel koostatud kaitse-eeskirjaga. Planeeringuseaduse (edaspidi *PlanS*) § 92 lõike 1 kohaselt vaatab kohaliku omavalitsuse volikogu üldplaneeringu iga viie aasta tagant üle. Üldplaneeringu ülevaatamisega selgitatakse välja ja vaadatakse üle õigusaktidest (sh kaitse-eeskirjast) tulenevate muudatuste planeeringusse tegemise vajadus (*PlanS* § 92 lõike 2 punkt 4) ning muud planeeringu elluviimisega seotud olulised küsimused (*PlanS* § 92 lõike 2 punkt 6). Kuna kaitse-eeskirjaga täpsustatakse üksikobjektide piiranguvööndi ulatust, siis tuleb järgmisel volikogu koosseisul omavalitsuse üldplaneering üle vaadata ja teha vajaduse korral muudatused, st kanda üldplaneeringusse looduse üksikobjekte ümbritseva piiranguvööndi vähendatud ulatus. Muid põhimõttelisi muudatusi määruse jõustumisel üldplaneeringutele ei ole.

Määruse jõustumine ei too kaasa rangemaid piiranguid metsa majandamisele, seetõttu ei teki Viljandimaa metskonnal saamata jäävat tulu.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.